

**DEBATT OM DET KÖNSNEUTRALA
PRONOMENET HEN I SVENSKA OCH
FINLANDSSVENSKA TIDNINGAR**

Niina Holopainen

Pro gradu-avhandling i svenska

Jyväskylä universitet

Institutionen för språk

Våren 2015

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Niina Holopainen	
Työn nimi: Inställningar till det könsneutrala pronomenet hen i svenska och finlandssvenska tidningar	
Oppiaine: Ruotsin kieli	Maisterintutkielma
Aika: Kevät 2015	Sivumäärä: 79
<p>Tämän pro gradu- tutkielman tarkoituksena on selvittää, millaisia mielipiteitä ruotsin kieleen hiljattain pinnalle noussut sukupuolineutraali pronomini, <i>hen</i>, herättää ruotsin ja suomenruotsalaisessa mediassa ja eroavatko mielipiteet maiden välillä. Lisäksi haluttiin tarkastella, mitä mieltä lingvistit ovat pronominista. Argumentit ovat vuosilta 2007-2013 ja ne kerättiin kolmesta ruotsin ja yhdestä suomenruotsalaisesta päivälehdestä. Argumenttityypiksi valittiin kielelliset argumentit, joita seulottiin tutkimukseen yhteensä 33.</p> <p>Mielipiteitä tutkittiin kvalitatiivisin menetelmin argumentaatioanalyysiä hyödyntäen. Argumentaatioanalyysissä käytettiin mallina Björnssonin argumentaatiomallia, jossa argumentit jaetaan merkityksen mukaan. Lisäksi argumentit jaettiin sisällön perusteella kielellisiin alaryhmiin, joita ovat: funktio, frekvenssi, kielioppi, logiikka, perinne ja kielenulkoisuus.</p> <p>Tulokset vahvistivat hypoteesini oikeaksi, sillä lähes puolet argumenteista oli positiivisia. Neutraaleja argumentteja oli toiseksi eniten ja negatiivisia vähiten. Suomenruotsalaiset argumentit olivat joko positiivisia tai neutraaleja, mikä johtunee sukupuolineutraalin pronominin tuttuudesta.</p> <p>Argumentit erosivat maiden välillä pääasiassa vain, kun verrattiin kielenulkoisien (suomenruotsalaisten) argumenttien suhdetta muihin argumentteihin. Kielenulkoiset argumentit koskivat enemmän tasa-arvoa, kun taas muut argumentit keskittyivät enemmän kielioppiin ja kielen rakenteisiin.</p> <p>Useat lingvistit katsoivat sukupuolineutraalin ilmauksen tuottavan ongelmia varsinkin silloin, kun ihmisistä puhutaan yleisellä tasolla. Lisäksi sana <i>suku</i> on saanut uusia merkityksiä, kuten sukupuolirooli ja sosiaalinen sukupuoli. Suku nähdään siis enemmän ominaisuutena, mikä voi johtaa kielellisiin virheisiin.</p>	
Asiasanat – Keywords Pronominit, hen, ruotsi, kielenhuolto, argumentaatioanalyysi	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

INNEHÅLL

1	INLEDNING	9
2	GENUS I SPRÅKVETENSKAP OCH PRONOMENGENUS	12
2.1	Om genusforskning	12
2.2	Begreppet genus	13
	2.2.1 Pronomengenus.....	16
2.3	Om argumentation.....	18
3	DEN KÖNSNEUTRALA FORMEN	21
3.1	Det könsneutrala pronomenet i andra språk.....	21
3.2	Könsneutralitet i svenska språket.....	22
	3.2.1 Den.....	23
	3.2.2 Han och hon.....	24
	3.2.3 Denne.....	24
	3.2.4 Vederbörande.....	25
	3.2.5 Ett nytt pronomen	25
	3.2.6 Andra förslag	25
	3.2.7 Hen.....	26
3.3	Språkriktighetsfrågor gällande könsneutral referens.....	27
	3.3.1 Bestämd adjektivform.....	28
	3.3.2 Pronomenval	29
	3.3.3 Yrkesbeteckningar	30
4	METOD OCH MATERIAL	33
4.1	Material	36
5	ARGUMENTATION OM PRONOMENET HEN	38
	5.1.1 Funktionella argument	39
	5.1.2 Positiva funktionell-språkliga argument.....	39
	5.1.3 Neutrala funktionellt-språkliga argument.....	45
	5.1.4 Argument enligt frekvens	48
	5.1.5 Neutrala argument enligt frekvens.....	48
	5.1.6 Negativa argument enligt frekvens	50
	5.1.7 Grammatiska argument.....	51

5.1.8	Negativa grammatiska argument	51
5.1.9	Språkliga argument enligt logik.....	52
5.1.10	Positiva språklig-logiska argument	53
5.1.11	Neutrala språklig-logiska argument	54
5.1.12	Traditionella argument	57
5.1.13	Negativa traditionella argument	57
5.1.14	Neutrala traditionella argument.....	60
5.1.15	Utomspråkliga argument	62
5.1.16	Positiva utomspråkliga argument	62
6	DISKUSSION	66
6.1	Inställningar till pronomenet hen	66
6.2	Iakttagelser om diskussionen i Sverige och i Finland.....	67
6.3	Lingvisternas åsikter och nuläget.....	69
7	AVSLUTNING	72
	LITTERATUR.....	75

1 INLEDNING

Alla världens språk förändras genom tiden, några av dem dör ut, andra överlever och ord kommer till och försvinner då och då. På det här sättet anpassas språket till den värld vi lever i just nu, vare sig det är fråga om negativa eller positiva förändringar. Västerdal (2012) poängterar att pronomen är den mest oföränderliga ordklassen och hör till stommen i språket, medan t.ex. nya verb och substantiv skapas och andra försvinner. Dessutom hör pronomen till språkets mest använda ord.

I de uraliska språken, inklusive finskan kategoriserar man inte substantiv eller pronomen i maskulin- feminin- neutrum- skalan, p.g.a. samma urspråk som inte hade något sådant system (Laakso 1991: 35). Om vi sätter fokus på svenska språket som är ett typiskt exempel på indoeuropeiska språk, och granskar dess genussystem, visar den här delen av grammatiken också en liten utveckling genom tiden. I svenska språket omfattar pronomengenus idag två enheter istället för finskans en. Enligt Davidson (1990: 13) hade svenskan tre genusformer i början av den nysvenska perioden, från och med 1520-talet: *han*, *hon* eller *det* och pronomenet *den* saknades helt och hållet. Davidson (1990:13) anger vidare att senare på 1500- talet började *den* också dyka upp i språket som sakpronomen i texter. Därefter skedde en 400- årig ändringsprocess där fornsvenskans 3-genussystem ändrades till 2-genussystem: *utrum* och *neutrum*. Pronomina *han* och *hon* blev kvar men används endast för levande varelser med semantiskt genus (Teleman 1987: 107). Tegnér (1962: 11) konstaterar att redan Runeberg använde pronomenet *han* för att hänvisa till en fågel som är en levande varelse. Om det hade varit något livlöst istället, skulle pronomenet ha ersatts med *den*.

För finskspråkiga kan det ibland vara svårt att uppfatta substantivets genusformer. Dock har även finskan egna komplicerade egenskaper som inte är så lätta att förstå, men som motvikt till exempel för det krävande kasussystemet har vi bara en personbetecknande genusform *hän* och *se*, som används när man talar både om maskulinum och femininum. Under senaste åren har det i svenska medier uppstått en het debatt om pronomenet *hen* som används som könsneutralt pronomen. Syftet med föreliggande undersökning är att redogöra för hurdana känslor det könsneutrala pronomenet väcker hos människor. Detta

innebär deras skriftliga argument mot och för pronomenet *hen* i svenska och finlandssvenska tidningar. Jag valde detta ämne eftersom både fenomenet och debatten var mycket aktuell då på hösten 2012 och temat nytt för mig.

Det finns bara ett par tidigare studier om pronomenet *hen*, eftersom ämnet - eller ska vi säga fenomenet - är relativt färskt i den omfattning det fått nu. Dessa studier jag har funnit, fokuserar sig mest på bruket av *hen*. Ledin & Lyngfelt (2013) undersöker användning av *hen* i bloggar, tidskrifter och studenternas essäer. Kant (2014) utreder *hens* förekomst i inlägg på Twitter. Milles (2013) har undersökt *hen*-debatten och hur den påverkat svenskan. Milles (2013) studie visade att både språkliga och samhällseliga faktorer har påverkat *hen*-initiativet. Min mening var i början att undersöka både språkliga och samhällseliga argument men jag var tvungen att avgränsa ämnet bara till språkliga argument. Med tanke på argumentationsanalys har Viinikainen (2012) undersökt debatten om könsneutrala äktenskap i Finland under året 2010. Viinikainen (2012) delar inställningar till negativa och positiva men fokuserar sig först och främst att analysera publiken, bakgrundsantaganden och retoriska medel.

Debatten om pronomenet *hen* är alltså ny, för de första inläggen jag har hittat på tidskrifternas webbsida, har publicerats under 2007-2013. De tidningar som jag ska använda som primärmaterial består av fyra tidningar: de riksvenska *Dagens Nyheter*, *Svenska Dagbladet* och tidskriften *Språktidningen* samt den finlandssvenska tidningen *Hufvudstadsbladet*. Syftet är att kartlägga debatten om *hen*. Metoden i undersökningen är kvalitativ för att jag kommer att analysera diskursen ifråga genom att klargöra debattmönster. Det är intressant att veta hur människor som har svenska som modersmål, ställer sig till alternativet om det könsneutrala pronomenet. I undersökningen svarar jag först och främst på följande forskningsfrågor:

1. Vad anser lingvisterna om *hen* som könsneutralt pronomen?
2. Hur ställer man sig till *hen* i finlandssvenska och riksvenska tidningsinlägg?
3. Skiljer sig svenska och finlandssvenska argument om detta?

Avhandlingen inleds med teoridelen och där behandlas först tidigare forskning och *pronomen*genuset i dagens svenska. Därefter ska jag i kapitel 3 belysa *den könsneutrala formen* och undersöka pronomenet ur allmänlingvistiskt och kontrastivt perspektiv. Till slut ska jag presentera på vilka olika sätt man kan bilda könsneutralitet i svenska språket och klargöra deras skillnader i olika sammanhang. I kapitel 4 redogörs närmare för undersökningsmaterial samt metod. Kapitel 5 bygger på argumentationsanalysen om pronomenet *hen* genom att betrakta debatten från olika synvinklar. Slutligen sammanfattar jag i kapitel 6 det väsentliga och diskuterar om resultaten och nuläget.

2 GENUS I SPRÅKVETENSKAP OCH PRONOMENGENUS

Jag ska fokusera i det följande på pronomengenus och dess utveckling, inte behandla hela genussystemet. Först ska jag ge en kortfattad bakgrund till genusforskning, sedan belysa begreppet genus och till sist presentera pronomengenus och dess användning.

2.1 Om genusforskning

Ohlsson (2007: 144) uppger att under 1970-talet började forskare utveckla fältet *kvinnoforskning* som man idag känner bättre till som *genusvetenskap* eller *genusforskning*. Thurén (2003 refererad i Ohlsson 2007: 144–145) definierar genusforskningen med tre ord: ”problematiseringen av kön”. I språkvetenskapen betyder detta enligt Ohlsson (2007:144) att det forskas i förhållandet mellan språk och genus¹, nuförtiden genom sociala och kulturella perspektiv. Därmed anses genus som ett faktum och en egenskap för vad har det inneburit att vara flicka eller pojke, kvinna eller man under historiens gång och i olika kulturer. West och Zimmerman 1987 (refererad i Ohlsson 2007: 145) konstaterar att det engelska uttrycket ”doing gender” kommer från sociokonstruktivismen. Enligt denna tanke föds varje flicka och pojke utan genus. Vi själva bildar och rekonstruerar genus i samspel med andra människor, alltså vi *gör* genus, och språket är en väsentlig del av detta samspel.

Ohlsson (2007: 159) konstaterar att genusforskning inte hade uppstått utan den feministiska aktivismen och drar en slutsats att genusforskningen är relaterad till feminism fast det inte måste vara så. Lindén och Milles (1995 refererad i Ohlsson 2007: 159) förklarar att själva begreppet feminism har definierats att vara ett kritiskt perspektiv som försöker att identifiera, avslöja och ändra de maktstrukturer som är bundna till kön. Utifrån detta

¹ Med termen *genus* i detta sammanhang menar Ohlsson *socialt kön*. Hon påpekar att inom nordiska språkforskningen har det varit systematiskt att använda begreppet *kön*. Ohlsson betonar att begreppen *socialt kön/genus* är det viktigaste. Däremot valet av definitionen, *kön* eller *genus*, spelar inte en stor roll.

perspektiv hänvisar Ohlsson (2007: 160) till Thurén (2003) som definierar feministisk forskning som ”genusforskning med särskilt fokus på maktförhållanden i syfte att kritisera dem.”

2.2 Begreppet genus

Jansson (2000: 162) och Milton (2000: 121) har definierat begreppet *genus*, för det första, som kulturella och samhällsliga uppfattningar om relationerna mellan könen. För det andra anses begreppet *genus* beteckna maktrelation. Jansson (2000: 162) specificerar vidare det första: ”Med uppfattningar om män och kvinnor menar jag t.ex. normer och föreställningar, idealbilder och värderingar”. Tegnér (1962: 11) påpekar att såsom grammatiker vanligen uppger, har ordet *genus* ingenting att göra med kön, utan om man skulle vilja uttrycka sig ordagrant, borde man använda termen *sexus* enligt latin. Ordet *genus* betyder i stället *slag* eller *klass*.

En del av världens språk har ett genussystem som indelar språkets substantiv och pronomen i olika klasser. Finskan och svenskan skiljer sig radikalt angående genussystemet genom att finskan saknar det. Genom tiderna har genussystemet utvecklats och grammatikerna har indelat genusen i olika kategorier. Davidson (1990: 24) anger att kriteriet för indelningen kan vara semantiska till sin natur, till exempel människor, växter och kön. Davidson (1990: 24) konstaterar att vad gäller indoeuropeiska och semitiska språk, finns det vanligtvis två eller tre *genus*.

Tegnér (1962: 11–12) indelar genuset i fyra kategorier: *sexuellt genus*, *animellt genus*, *poetiskt genus* och *grammatiskt genus*. Enligt Tegnér (1962: 11–12) aktualiseras sexuellt *genus* då pronomenet *han* ersätter substantiv som syftar på maskulina personer och pronomenet *hon* feminina personer. 1800-talet användes personpronomenet *han* om djur. Tegnér (1962: 11–12) illustrerar genusanvändning med hjälp av Runebergs fras, (se nedan) att istället för att skriva *den*, eller syfta på pronomenet *han* i ordens ursprungliga, sexuella mening, använder Runeberg det maskulina pronomenet eftersom fågeln är en *levande varelse*. Tegnér (1962: 11–12) påpekar att om det hade varit frågan om något som inte lever, till exempel om en sten, skulle han ha ersatt pronomenet med *den*.

(...) som en fågel, då han oförmodat hör ett skott (...) (Runeberg, refererad i Tegnér 1962:12)

Enligt Tegnér (1962: 11–12) aktualiseras animellt genus när substantivet är en levande varelse, men som ovan illustrerades, är gränsen mellan sexuellt genus och animellt genus oklart. Grundidén är att alla substantiv som är livsbetecknande, syftas till med pronomenet han och hon beroende på könet. Detta gäller speciellt om djur som har mänskliga egenskaper eller som är i övrigt viktiga för människor. Tegnér (1962: 12,46) påpekar att djur som insekter eller kräddjur, som är mindre individualiserade eller livlösa ting syftas ofta på *den* efter genus *inanimum*.

Poetiskt genus används efter namnet i poesin men också i prosatexter. Detta genus besjalar abstrakta och livlösa saker och ting genom att använda pronomina han och hon. Det enklaste är om namnet på en företeelse innehåller en sak som påminner något som lever. Pronomen betingas av genuset för ordens stam, t.ex. *Karlavagnen* (fi. Otava) som får pronomenet *han* p.g.a. att ordens stam *karl* är maskulint. Likaså får växten *Adonis autumnalis* pronomenet *han* enligt funktion *ynghing*. (se Tegnér 1962: 58)

Det sista, grammatiskt genus, är enligt Tegnér (1962: 79) konventionellt. Detta betyder att varje språk har sitt eget sätt att gruppera substantiv. Synonymer i samma språk kan ha olika genus, såsom *sed* (mask.), *vana* (fem.) och *bruk* (neutr.) som beror på ordens ursprung. Ibland uppstår det nya ord eller lånord i språket och då betingas deras genus av gamla ord som hör till samma begreppskategori.

Teleman (1987: 106) påminner att det fanns en tid när svenskan hade tre genus. Detta är frågan om ett *grammatiskt* genussystem och det finns ju kvar i dagens tyska (*der, die das*). Nedan finns Telemans (1987: 106) exempel på hur det grammatiska genussystemet fungerade tidigare i svenskan.

en langan dagh – han

ena langa nat – hon

et langt dögghn – thät

Böjningssystemet i fornsvenska var komplicerat eftersom det fanns fyra kasus: nominativ, genitiv, ackusativ och dativ och alla dessa tre kasus för varje ord precis som i tyskan numera. Teleman (1987: 106) betonar att i dagens svenska finns det två genussystem, som är *det grammatiska genussystemet* och *det semantiska genussystemet*. Det grammatiska genussystemet (GG) innefattar nuförtiden bara två genus: *utrum* och *neutrum*, alltså en- och ett- former. Såsom Tegnér (1962: 11) indelar genuset i animellt och inanimum, använder också Teleman (1987: 108–109) denna indelning (se Tabell 1). Teleman (1987: 109) framför att de pronomen som uttrycker *inanimat* genus, anger också substantivets grammatiska genus i böjningen. Däremot anger inte de *animata* pronomina genuset i frågan som ses i det följande.

Tabell 1 Genus indelning enligt Tegnér (1962) och Teleman (1987)

Inanimat genus: <i>flygmaskinen – den</i> <i>flygplanet – det</i>	De animata pronomina: <i>ministern – hon</i> <i>ministern – han</i> <i>statsrådet – hon</i> <i>statsrådet – han</i>
---	---

Teleman (1987: 109) fortsätter att i jämförelse med det inanimata den- och det- former, saknas neutrumformer i språket gällande han- och hon- pronomenet. Det finns nämligen inte formen *hot* eller *hat* i svenskan.

Det semantiska genussystemet (SG) består av *maskulinum*, *femininum* och *inanimatum*. Men eftersom gränsen mellan inanimatum och animatum är emellanåt svävande och beroende på, ska referenten uppfattas som mänsklig (animatum) eller icke- mänsklig (inanimatum), bildar de tillsammans ett särskilt genus. Nedan illustreras SG-systemet enligt Teleman (1987: 110).

Tabell 2 Det semantiska genussystemet (SG)

Animatum	Inanimatum
----------	------------

Mask	Fem	
han	hon	den/det

Såsom Tegnér (1962: 6–11) påpekar, konstaterar också Teleman (1987: 110) att personer åsyftas med *han* eller *hon* medan saker och abstrakta företeelser med *den* eller *det*. Båda forskarna framför också att man kan själv välja om man betraktar djur som mänskliga eller icke-mänskliga. Genom att använda animatum vill man betona att de är individer med förstånd och karaktäristiska drag samt namn medan inanimatum gör dem mer obesjälade, dvs. mindre människolika. Därtill betonar Teleman (1987: 108) att de två genussystem är synnerligen oberoende av varandra. Ibland syns skillnaden mellan animatum och inanimatum i *pronomiella nominalfraser*, även andra än 3 pers. pron. Samtidigt kan man i vissa fall se när det är frågan om utrum respektive neutrum (Teleman 1987: 111).

Tabell 3 Pronominella nominalfraser enligt genus animatum och inanimatum

Animatum	Inanimatum
vem	vad
ingen	inget, ingenting
mången	mycket
någon	något, någonting
man	–
var och en	–
–	allt, allting

2.2.1 Pronomengenuss

Thorell (1982: 23) konstaterar att *pronomiell syftning* förverkligas när substantivet är i singularis och anger genus. De pronomina som kan ersätta substantiv i singularis är *han*, *hon*, *denne/a*, *den*, *vem*, *vilken*, *sådan* som hör till utrum, alltså n-former. Neutrum former, alltså t-former motsvaras av *det*, *detta*, *vad*, *vilket*, *sådant*. Thorell (1982: 27) skiljer vidare *han* och *hon*-genus i *h-genus* samt *den* och *det* i *d-genus* (se tabell 4 nedan).

Tabell 4 Pronominell syftning och genusform enligt Thorell (1982)

Pojken, svensken, Börje	Han-genus	Maskulinum	h-genus	Genus utrum
Flickan, svenskan, Lisa	Hon-genus	Femininum		
Gården, orgeln	Den-genus	Reale	d- genus	Genus neutrum
Torpet, pianot	Det- genus	Neutrum		

Som tabell 4 visar används h-genus om levande varelser, speciellt om människor. Thorell (1962: 27) uppger att man kan använda han och hon-former även om djur då man framhäver djurets kön och samtidigt individualiserar det. I dagens svenska används det antagligen mer d- genus om de flesta djur och h-genus mest bara om egna sällskapsdjur.

Thorell (1962: 27) påpekar att även persons sakkunskap och eget intresse spelar en betydande roll när man väljer pronomen, t.ex. hon syftar till sjömannens båt i jämförelse med landkrabbans båt– *den*. Thorell (1962: 27) specificerar att när substantivet kan uppfattas som en individ, förverkligas *individuellt genus* som innebär alltså:

- appellativer (=yleisnimet)
 - flocknamn (=kollektiivisubstantiivit),
t.ex. *statsrådet*
 - vissa abstrakter, t.ex. *månen, solen*
 - personnamn
- } han/hon

Andersson (1979 refererad i Himanen 1990: 23) anger att när man syftar på personer som anses vara könsneutrala, t.ex. *person, lärare, statsråd, hembiträde osv.* definieras valet av han och hon inte av orden utan vår egen åsikt om referentens kön. Andersson (1979 refererad i Himanen 1990: 23) kallar dessa sistnämnda ord som *genus commune*, m.a.o. semantiskt utrum. Vidare kan ord som *statsråd* och *hembiträde* kategoriseras till grammatiska neutrer fast de är samtidigt semantiska utrer. Thorell (1962: 28) konstate-

rar i stället att när man ska tala om levande objekt utan att beteckna könet, fungerar *den* som syftning till dessa ting. Sådana varelser av vilka kan man använda *den* och *det*-pronomen är bl.a.

- ett barn
 - djur (får, kalv, gris)
 - växter (ros, pion)
 - livlösa ting (spöke, troll, skogsrå)
- } den/det

Det är också möjligt att använda pronomenet *den* om person men då finns det en nedsättande ton med *det* (Thorell 1962: 28). Andersson (1979 se Himanen 1990: 23) påpekar däremot att om referentens kön inte är känt eller saknar markering, används vanligtvis *det* maskulina pronomenet. Enligt Andersson (1979 se Himanen 1990: 23) används *hon* när könet är bekant eller motiverat, vilket gör femininum ett markerat kön. I några fall, där könet inte är känt men referenten slutar på *-a*, vilket anses vara en egenskap för feminina ord, används också pronomenet *hon*. Sådana ord är t.ex. människa, klocka.

2.3 Om argumentation

Det kritiska tänkandet om argumentation, diskussion och retorik som utvecklades redan i antiken av Platon och Aristoteles, fungerar fortfarande som grund för västerländsk filosofi och vetenskap. Argumentation är närvarande hos människans liv inte bara i vetenskapen utan också mer eller mindre i alla samtal som man genomför i vardagsliv. Vi behöver argumentation för att ta ställning bl.a. till nytt vetenskapligt information som teknologi möjliggör numera ännu snabbare i samhället (Kakkuri-Knuuttila & Heinlahti 2006: 7, 14). Man kan läsa nyttig information via Internet i realtid men man ska samtidigt komma ihåg att vara källkritisk och bedöma källans trovärdighet och giltighet. Som tur är, lär vi oss källkritik redan i skolan men så fort som teknologin utvecklas, måste vårt kritiska tänkande utvecklas på samma gång.

Enligt Perelman (1996: 16) sker argumentation aldrig i ett vakuum. Man bör inte avleda påföljder från anledningar utan skaffa och förstärka publikens godkännande till de påståendena som presenterats. Detta betyder att det finns ett antagande om *själars möte* som utvecklas mellan talare och publiken. Kakkuri-Knuuttila (2004: 51–53) kallar detta *bakgrundsantagande*. Vidare fortsätter Perelman (1996: 17–19) att avsikten med argumentationen är att påverka människor genom att ändra deras åsikter och tendenser, och leta efter understöd till nya möjligheter. Meningen är således inte att talarens egen åsikt ska förverkligas genom tvång. Dessutom kan man med argumentation försöka utföra handling för eget förslag men då måste argumentationen vara tillräckligt starkt. Perelman (1996: 20–21) påpekar att de argumentationssätten man använder anpassa alltid enligt diskurs och åhörare, så att prataren tänker på förhand vem som kommer att delta i diskussion ifråga. Publiken består alltså av de alla som prataren vill genom sin argumentation nå. Perelman (1996: 21, 25) delar publiken först till *universalpubliken* som omfattar mänsklighetens behöriga och förnuftiga, och som måste *övertygas* med allmängiltiga fakta, sanningar och värden för att åberopa den. För det andra finns det *specialistpubliken* som förväntas pga. samma yrkeskår eller liknande förpliktelser erkänna rådande axiom dvs. de bakgrundsantaganden som gäller, och ska *övertalas* istället för att övertygas.

Jag anser att debatter i mitt undersökningsmaterial är riktade både till universalpubliken och specialistpubliken för att bland skribenterna och publiken finns det bl.a. lingvister och professorer som kan ha vidare och likadan kunskap samt sanningar och värden om pronomenbruket än de andra. Däremot kan vem som helst följa debatten så att publiken blir universal. Argumentationen når även två olika läsare i två olika länder, Sverige och Finland.

Argumentation har följaktligen två betydelser som är 1. *motivering* till saken och 2. *motiverings* och *påståendes* samverka. Några forskare framför olika modeller om vilka delar argumentationen består av. Allra enklaste struktur för att igenkänna ett argument enligt Kakkuri-Knuuttila & Heinlahti (2006: 14, 23), är att finna en *tes* och dess *grunder* i texten. Detta är troligen det mest anammade sättet när man försöker att finna argumentationer. Å andra sidan har Kakkuri-Knuuttila (2004: 51–53) vidare specificerat att argumentation också kan bygga på en *tes*, *grunder*, *bakgrundsantaganden* och en *länk*.

Björnsson et al. (2009: 12) anger att ett bra påstående, dvs. argument som har hög beviskraft, kräver *hållbarhet* och *relevans*. Med tanke på min kvalitativa undersökning är relevansen en väsentlig del av mitt material och i kapitel 4 ska jag presentera närmare hur Björnssons et al. (2009: 103–111) argumentschema tillämpas i analysen.

3 DEN KÖNSNEUTRALA FORMEN

Språknämnden (2005: 73) konstaterar att valet av genus har blivit problematiskt i språkbruket eftersom man måste välja mellan grammatiskt genus (utrum och neutrum) och kön (han och hon). Problemet är att ordet genus har fått nya betydelser, såsom *könsroll* eller *socialt kön*. Genus anses alltså som en egenskap, vilket kan leda till att människor gör språkliga fel. Enligt Språknämnden (2005: 74) uppstår problemet när man skulle vilja uttrycka sig generellt. Ska man då t.ex. skriva *han*, *hon* eller *den* när man talar om kunden. På något sätt måste man ändå kunna uttrycka könsneutralitet också i språket där formen saknas, och i detta kapitel presenteras först själva definitionen och situationen i andra språk. Sedan undersöker jag, med vilka omskrivningar svenskan ersätter det könsneutrala pronomenet. Ytterligare introduceras alternativet *hen* till detta pronomen.

3.1 Det könsneutrala pronomenet i andra språk

Enligt Språknämnden (2005: 79–80) finns det diskussioner om könsneutrala uttryck förutom i svenskan även i andra nordiska språk och också i engelska. Språkvården i Norge rekommenderar samordningar, såsom *han* eller *hon* eller tvärtom, samt pluralpronomenet *dei*. Likaså används samordningar i danskan: *han* eller *hun*. Dessutom kan man omskriva genom att använda flertal (*de*) istället för ental. I engelskan brukar man också använda samordningar: *she* or *he*, *she/he*, *s/he*, samt flertal *they*. Det har ändå föreslagits helt nya pronomen, som *hes*, *hir*, och *hiser*. (Språknämnden 2005: 79–80)

Key (1975: 141) framhäver att det har föreslagits könsneutralt pronomen i engelskan redan i slutet av 1800-talet när juristen och sångaren Charles Crozat Converse kombinerade ord *that one* och utformade en helt ny form *thon* att ersätta problemet *he* or *she*. Den nya formen intresserade några filologer och det trycktes även i Webster's (ett engelskt lexikon) andra upplagan med betydelse *föreslagen könsneutral pronomen för tredje person singularis*. Enligt Key (1975: 141) fanns formen inte längre i tredje upp-

lagen för pronomen är en ordklass som stannar stadig för länge och är nästan omöjligt att utbredas.

I finskan finns ett könsneutralt pronomen *hän* som används om både manliga och kvinnliga personer. I motsats till de tidigare nämnda språken, har det i Finland ändå diskuterats, om det skulle behövas könssyftande pronomen i språket. Nuoranne (3/2012) konstaterar att diskussionerna om ett nytt pronomen har berört litteraturen. Meningen har varit att använda pronomenet *hän* om manliga personer och *hen* om kvinnliga syftningar. Nuoranne (2012) påpekar att Lampén har föreslagit användning av pronomenet *hen* i sin bok *Kielipakinoita* redan år 1926. Lampén (2011: 138–139) poängterar att han inte själv har föreslagit pronomen utan han har betts att göra det eftersom det vore praktiskt att utöver *hän* skulle finskan också ha *hen* för att undvika missuppfattningar angående översättningen, såsom *hän suuteli häntä*. I detta fall måste man ersätta pronomenet *hän* t.ex. med *en man* och *en kvinna* eller *förnamn*. Lampén (2011: 138–139) konstaterar att det vanligen är bara en bokstav som skiljer sig mellan könen även i andra språk, såsom svenskans *han* och *hon*, franskans *il* och *elle*, latinskans *ille* och *illa* samt ryskans *on* och *ona*. För att undvika omskrivningar föreslår Lampén (2011: 138–139) att säga *hän suuteli hentä* och påpekar att *hen* skulle användas endast om kvinnor, inte ens om feminina djur. (Se även avsnitt 3.3.2. Pronomenval)

3.2 Könsneutralitet i svenska språket

I en artikel om språkvården och könsneutral referens utreder Lindgren (2006: 237) hur språkvårdens syn på språkriktighetsfrågor gällande språk och kön har varierat mellan 1940-talet och 2000-talet. Lindgren (2006: 237), som själv har personlig erfarenhet av arbete på Svenska språknämnden sedan 1974, konstaterar att språk och kön inte spelade någon roll 1944 då nämnden inrättades, och inte heller senare har gjort det. Enligt Lindgren (2006: 237) var orsaken till undvikandet att styrelsen inte ville behandla frågor relaterade till språk och kön, eftersom ämnet ansågs vara moralistiskt. I det följande presenteras olika lösningar för att uttrycka sig könsneutralt.

3.2.1 Den

Tegnér (1962: 139) konstaterar att pronomenet *den* som sakpronomen började synas på Gustav Vasas första tid, under 1500-talet. Han själv har undersökt dåvarande prosaskrifter men inte upptäckt något säkert. I stället fann han åtminstone ett fall i 1526 års Nya Testamente, Mat. 27: 48:

Strax lopp en aff them och togh en swamp och fylte honom medh ätikiö och satte then på ena röö, och gav honom dricka. (Tegner 1962: 139)

Tegnér (1962: 139) anser att man kunde tänka sig att ersätta *honom* och *then* med pronomenet *den*.

Davidsson (1990: 48–49) har undersökt utvecklingen av *den* som *anaforiskt*, tillbaksyftande pronomen i stället för han och hon. Hans samling omfattar ungefär 10 000 belegg på pronominaliseringar av substantiv som inte har naturligt genus. Dessa belegg är från sex olika litteraturgenrer under perioden 1400-1930. Resultatet visar att för första gången påträffar man ordet *den* i officiella prosan samt religiösa texter redan under 1400-1499-talet. Även Tegnér (1962: 141) framhäver att *den* ursprungligen har förekommit i aristokraternas språk, såsom bland regering, ämbetsmännen och kungliga kansliet.

Språknämnden (2005: 75–76) betraktar pronomenet *den* som idealiskt könsneutralt pronomen eftersom det är kort och praktiskt. Dock har det också nackdelar, speciellt vad gäller dess genitivform. Det har föreslagits formen såsom *dess* och *dens*, av vilka det första är mer skriftspråkligt och används inte ofta om människor. I stället rekommenderas formen *dens*, som redan förekommer i kombinationen *dens som*. Ett annat problem är att *den* anknyter oftast till saker, vilket kan orsaka felaktiga tolkningar och nedlåtande känslor hos människor. Om man än jämför dessa två former i Språkbankens tidningsskorpus (begränsat i tidningstexter), ger *dens* bara 29 träffar medan *dess* ger över 63 000.

3.2.2 Han och hon

Ett naturligt alternativ för vad man skulle kunna tänka sig att använda i könsneutrala kontexter är *han* och *hon* men enligt Språknämnden (2005: 77) uppstår problemet på grund av deras könsspecificitet. Det är inte vettigt för läsarens skull att variera mellan pronomina, speciellt när man vill syfta på båda könen. Däremot är ett lämpligare alternativ att samordna *han* och *hon*. Man kan m.a.o. använda de båda tillsammans som en könsneutral konstruktion och det spelar ingen roll, i vilken ordning de står: *han* eller *hon*, *hon* eller *han*, *han/ hon*, *hon/han*. Konstruktionen är mest användbar som könsneutralt pronomen i lagar och författningar, och får även Statsrådsberedningens rekommendation. Dahl (2013: 54) framhäver att i delar av norra Sverige brukar man använda enbart pronomenet *han* som generiskt (allmänna) pronomen. Språknämnden rekommenderar att använda *han/hon*-konstruktioner bara tillfälligt, för överskott bruk av pronomina och deras olika former (t.ex. *honom eller henne, hans och hennes*) blir störande och mödosamt för både skribenten och läsaren.

3.2.3 Denne

Teleman (1987: 112) påpekar att pronomenet *denne* ursprungligen kommer från ordet *denna* men semantiska skillnaden kan förverkligas om det efterföljande substantivet är uttralt, alltså n-genus. Då ersätts ändelsen *-a* med *-e* bara då det åsyftas till manligt kön, t.ex.

den nye kontorassistenten → *denne kontorassistent*

Språknämnden (2005: 77) uppger också att en möjlighet för könsneutralt pronomen är att använda *denne*. De rekommenderar likväl inte *denne* som alternativ i första hand eftersom det syftar just först och främst på manliga personer. Det används dock vanligt i författningstext.

3.2.4 Vederbörande

Ytterligare anger Språknämnden (2005: 78) alternativet *vederbörande* (fi. asianomainen) som används speciellt i formellt skriftspråk. Detta ord anses vara lämpligt, för det är ju könsneutralt men problemet är att det uppfattas som byråkratiskt. Därför fungerar det inte enligt Språknämnden (2005: 78) att få *vederbörande* bli en del av allmänna språkbruket. Därutöver blir samordningskonstruktionen svår att behandla (jfr med *han* eller *hon* kapitel 3.2.2.)

3.2.5 Ett nytt pronomen

Nya ord uppstår regelbundet i ett språk och ett alternativ är ju att hitta på ett helt nytt pronomen som skulle kunna användas endast könsneutralt. Således har olika språkvetare försökt att lansera nya pronomen som är korta och könsneutrala. Det har föreslagits t.ex. *hen* (se kapitel 3.2.7.), *hän*, *hin*, *haon*, *hoan*, *hn* och *h-n*. Problemet är att det är nästan omöjligt att få nyord stanna kvar i språket, speciellt när det gäller en så stabil del av språkbruket som pronomina representerar. Dessutom dyker det upp ett problem till, när man tänker på objekts- eller genitivform av ett nytt pronomen. (Språknämnden 2005: 78) Dahl (2013: 54) uppger att även pronomenet *du* som generiskt pronomen förekommer i svenska dialekterna och i riksspråket p.g.a. engelskans påverkan.

3.2.6 Andra förslag

I det följande presenteras Språknämndens (2005: 76–77) andra alternativ till, hur man kan uttrycka sig könsneutralt. Meningen är att undvika konstruktionen *han* och *hon* genom att alternera mellan olika strukturer eller omskrivning av olika slag.

- Passivera: *Forskaren kan söka forskningsanlag för de idéer som utvecklats.*
- Upprepa substantivet: *Forskaren kan söka forskningsanlag för de idéer forskaren har utvecklat.*

- Använda konstruktionen *den som*: *Den forskare som utvecklat idéer kan söka forskningsanslag.*
- Substantivera: *Forskaren kan söka forskningsanslag för idéutveckling.*
- Använda man: *Forskaren kan söka forskningsanslag för de idéer man har utvecklat.*
- Använda pluralkonstruktionen: *Forskarna kan söka forskningsanslag för de idéer de har utvecklat.*

De här sätten går ganska bra att ersätta enstaka tillfällen men såsom Språknämnden (2005: 76–77) konstaterar, är det klumpigt i det långa loppet för att försöka undvika ett singulart pronomen. Enligt Språknämnden (2005: 76–77) skulle pronomenet *den* kunna lösa problemet som könsneutralt pronomen i framtiden.

Dahl (2013: 54) konstaterar att det även har diskuterats om ett förslag att ersätta det generiska pronomenet *man* med *en*. *En* används vanligtvis i dialekter och speciellt i södra Sverige samt i riksspråket då det har funktion som *mans* objektsform. Dahl (2013: 54) poängterar att å ena sidan skulle *en* vara ett drastiskare alternativ än det nykonstruerade ordet *hen*. Å andra sidan påpekar Dahl (2013: 54) att på samma gång skulle man ändra ordets *en* mening på ett radikalt sätt så att det skulle ställa krav på språkbrukarna.

3.2.7 Hen

Det nyskapade könsneutrala pronomenet *hen* har debatterats livligt i svenska medier på sistone. Ordet har introducerats för första gången i Uppsala Nya Tidningen redan 1966 och därtill varit synlig i språkpalten i SvD 1994 (se kapitel 3.3.2.). Fast debatten har varit det starkaste först fr.o.m. 2012 poängterar Språkrådet (2012) att pronomenet *hen* har redan funnits i Nationalencyklopedin sedan 2009 med definition ”föreslaget könsneutralt personligt pronomen i stället för hon och han”. Ordet kommer att finnas i 2015 års upplaga av Svenska Akademiens Ordlista (SAOL) vilket betyder att *hen* är på väg att få en officiell status i svenska språket (Sveriges radio, P3 nyheter med Karlsten 2014).

Språkrådet (2013b) påpekar att *hen* kan åtskiljas till två användningsområden. Som sagt kan det användas för att ersätta uttrycket *han* eller *hon* eller *vederbörande*, alltså för att undvika besvärliga formuleringar (se kapitel 3.2.2) och för det andra de fallen där anonymiteten fungerar bättre. Sådana fall kan vara t.ex. om könet i frågan inte klargörs eller det är i övrigt onödigt att beteckna könet. De påminner att om man vill använda pronomenet *hen*, måste man ta hänsyn till dess olika former t.ex. genitiv- och objektivformen (se nedan). Dessutom är en möjlighet att tillägga en kommentar till texten och belysa läsaren varför *hen* används i detta sammanhang.

Objektsform → Jag såg *hen*.

Genitivform → Det är *hens* ensak.

Enligt Språkrådet (2013a) har det också föreslagits *henom* som objektsform men det fungerar inte p.g.a. att det liknar för mycket objektivformen av *honom* och därför förlorar den könsneutrala funktionen.

Däremot kan *hen* användas om människor som inte vill kategoriseras till *man* eller *kvinnor* och inte heller till tvådelad könsuppdelning. Språkrådet (2013b) påminner att dessa olika användningsområden har något olika användningsrekommendationer p.g.a. deras olika ändamål. Språkrådet (2013b) konstaterar att om någon person vill omtalas med *hen* må det hända, likaså när någon vill omtalas med *han* eller *hon*. De poängterar vidare att i detta fall rekommendationen gäller när personen i frågan själv önskar det. Om man omtalas någon med *hen* som inte vill det, kan upplevas utpekande och exkluderande.

3.3 Språkriktighetsfrågor gällande könsneutral referens

Lindgren (2006: 238) konstaterar att det finns tre språkriktighetsfrågor som gäller könsneutral referens. Alla de problemen befinner sig på morfologisk och lexikal nivå som är: 1. *bestämd adjektivform* 2. *pronomental* 3. *yrkesbeteckningar*. I det följande ska jag presentera de problem som väcker diskussion bland språkvårdare.

3.3.1 Bestämmd adjektivform

Adjektivets bestämda form, alltså a- och e-former förvirrar säkert inte bara utlänningar som lär sig svenska, men också de som talar svenska som modersmål. Språknämnden (2005: 89) påpekar att man ska använda dessa former när det talas om människor och i några fall om djur. Å andra sidan gäller problemet också substantivets n- och t- genus. Nedan introducerar jag några fall som orsakar missförstånd angående denna form.

Enligt Språknämnden (2005: 88) är problemet komplicerat, t.ex. om vi inte ännu vet könet på den utvalda chefen, ska vi säga *den nya chefen* enligt hon-kön eller *den nye chefen* enligt han-kön. Även Lindgren (2006: 238) demonstrerar problemet genom att fråga, ska man skriva *bäste* eller *bästa kund* om det är fråga om en grupp som består av både män och kvinnor.

I sådana oklara situationer när adjektivet beskriver en viss sorts person men man vet inte personens kön, råder Språknämnden (2005: 95) att det kan användas både a- och e-form, såsom *kära/käre hyresgäst* och *bästa/bäste kund*.

Om man vet att det är frågan om en kvinnlig person, måste det bestämda adjektivet då stå i a- form, t.ex. *den ryska dansösen*, *Sveriges nya utrikesminister*. Likaså gäller a-form med självständiga adjektiv (som beskriver en kvinna) utan substantiv: *den dömda*, *den sjuka*. Ytterligare används a-form när adjektivet står i bestämningsform efter kvinnonamnet, t.ex. *Katarina den stora*. (Språknämnden 2005: 95)

Språknämnden (2005: 93–95) uppmanar också använda a-form med orden *människa* och *person*, men antyder att det förekommer också fall där det används e-form. När adjektivet inte syftar på en människa utan abstrakta och icke levande företeelser, används det a-form. Ytterligare vid beskrivning på djur, får adjektivet a-böjning, t.ex. *den listiga räven*, *den arga tjuren*. Dock kan man använda e-form då om det är frågan om ett namngivet husdjur eller något sällskapsdjur som ses som familjemedlem, såsom *våran käre lille Sotis*. Som behandlas ovan används det vanligtvis adjektivets a-form i n- genus men det rekommenderas även beträffande t-genus, t.ex. *det nyutnämnda statsrådet*, *det 37-åriga vittnet*.

e- böjningen har också tagit utrymme i vissa fall. Som regeln till e-form har varit adjektivets självständiga bruk som syftar på man, t.ex. *den gamle, den värnpliktige*. Dock rekommenderas e-form även i sådana fall, där adjektivet står självständigt utan substantiv och har generellt betydelse, t.ex. *den misstänkte, den dömda*. E-formen står också som bestämning till mansnamn, som *Erik den helige, Karl den store* samt i titlar där orden *förste* eller *andre* är inkluderade, såsom *förste bibliotekarie*. (se Språknämnden 2005: 90, 95)

Valen av den bestämda adjektivformen kan ses som en mångtydig fråga som beror på människans egen tolkning. Såsom Språknämnden (2005: 94–95) påpekar att olika språkbrukare använder formerna genom personliga preferenser. Några skiljer a- och e-ändelser mellan män och kvinnor, andra mellan människor och ting. Situationen blir inte ens enklare, för det finns variering mellan olika regioner i Sverige. Medan man exempelvis i Stockholm skriver *lilla gubben*, skriver man *lille gubben* i Göteborg. Så mer eller mindre står reglerna för denna typ av fenomen förgäves.

3.3.2 Pronomenval

Lindgren (2007: 238) presenterar en intressant språkriktighetsfråga, nämligen pronomenval (*han*, eller *dubbelpronomen han eller hon*, eller *den*). I detta sammanhang påpekar Lindgren (2007) att den maskulina formen i allmänhet har fungerat som könsneutral form, vilket har varit ett problem för språkvårdarna.

Lindgren (2007: 239) anger att hon för första gången fann alternativet *hen* som ersättande könsneutralt pronomen för *han* i en artikel skriven av Rolf Dunås i Uppsala Nya Tidningen från 1966. Lindgren (2007: 239) konstaterar vidare att i Språkvård 1976/1 finns det en artikel skriven av chefen för Svenska språknämnden, Bertil Molde. Han skriver att Tystnadspliktskommittén föreslog *den, hon*, dubbelpronomen *han eller hon* och sist avpersonalisering, av vilka de två sistnämnda rekommenderades speciellt i lagtexter. Molde själv föredrog pronomenet *den* men det fick senare motargument av Gun Widmark, som i sin artikel tvivlar på att *den* skulle bli ett könsneutralt pronomen. Hon

menar att man inte kan förstå det *denotativt* i sammanhanget (där *den* ersätter ett substantiv), alltså så kallad ordboksbetydelse i kontexten, utan *konnotativt* vilket är bundet i en viss kultur och dess erfarenheter (Språkhjälpen 2012).

Senare 1994 framkom *hen* på nytt i SvD, denna gång på lingvisten Hans Karlgrens initiativ. Hans syfte var att använda ordet i sådana fall där man inte vill eller kan avslöja könet. (Björkman 2012) Under 1990-talet dök det också upp ett helt nytt pronomen som hade bland annat varianter som *hin*, *hän*, *haon*, *hoan*. Dessa pronomina har använts i några lingvistiska fall men det är nästan omöjligt att ta ett nytt ord, speciellt vad gäller pronomen, i bruk. Språknämnden anser istället att *den* är ett idealiskt alternativ och rekommenderar pronomenet även i Språkriktighetsboken 2005. (se Lindgren 2007: 240)

Vidare redovisar Grahn (2007 se Lindgren 2007: 240) en enkät om acceptabiliteten av *den* i Språkvård (2007/1: 13). Resultaten visade att de yngre informanterna ställer sig mer positivt till *den* än de äldre. Hon betänker att fast det finns en tvekan att använda *den*, anses ett könsneutralt pronomen i singularis nödvändigt och kommer att bli allmänare.

I finskan dök det nyligen upp ett intressant exempel på pronomenväl. En finsk översättare Leevi Lehto använder pronomenet *hen* i sin finska översättning av James Joyces huvudverk *Ulysses* för att syfta till kvinnliga personer, medan män betecknas vanligtvis med *hän*. Översättningen publicerades 2012. Pronomenet böjs i texten normalt liksom finskans *hän*: *hentä*, *henet*, *henellä*. Orsaken till att använda också feminin pronomen är helt praktisk; man vet inte vilketdera genuset är i frågan, eftersom det sällan nämns personer i texten. Även i det engelska originalverket har det upptäckts nya pronomen *shis* och *hrim* för att beskriva en scen där en man lever med en kvinnans roll som föder barn. Genom att använda dessa nya pronomen vill man bevisa att språket kan – vid behov – utformas till olika sfärer fast meningen inte är att göra permanenta förändringar. (Nuoranne 2012)

3.3.3 Yrkesbeteckningar

I flera språk finns det dilemman beträffande yrkesbeteckningar. Hur känns det när man t.ex. i svenskan jämfört med finskan benämns en kvinna för *brandman* (fi. *palomies*), *gårdskarlar* (fi. *talonmies*) eller *sjöman* (fi. *merimies*)? En del kvinnor kan bli bedrövad genom att kategorisera dem till män medan andra kan se det som nytta; man har samma utgångspunkter som män i mansdominerade branschen.

I engelskan t.ex. anses några kvinnliga yrkesord underhaltiga, såsom *waitress* (waiter) eller *actress* (actor). Därför konstaterar Pauwels (2003 se Mills 2008: 84) att i vissa språk i genusystemet kategoriseras kvinnor till maskuliner så att det inte behövs använda sådana former som väcker mindervärdes känslor.

Himanen (1990: 11) framhäver att från och med 1960- talet när kvinnor började synas i arbetslivet i den västliga kulturen, har det pågått kamper och debatter om jämställdhetsfrågor och könsroller. Därmed har också lyfts fram ett intresse mot en lämplig yrkesterminologi. Enligt henne reflekterar språk det gamla mansdominerade samhället, inte bara med maskulina termer och pronomen i generaliserande användning, utan också med man-relaterade ord i yrkesbeteckningar. Mills (2008: 84) som undersöker språk och sexism ur ett feministiskt perspektiv och redovisar vidare att i språk som italienska, franska, spanska och tyska, som har båda genus, används det bara manliga termer vad gäller yrken. Detta på grund av att kvinnor först nyligen har fått fotfäste inom några mansdominerade yrken.

Mills (2008: 83) hänvisar till Pauwels (2003) som uppger att det har förekommit språkkampanjer bland feminister, som har varit missnöjda med sättet på vilket de hänvisas till i språket. Feministerna försöker alltså att främja språkplanering så att man kunde ersätta de yttranden som anses vara stötande mot kvinnor, eller de sexistiska termer som kategoriserar kvinnor till mankön. Sådana kampanjer har funnits bl.a. i Norge, Island, Tyskland, Holland och Spanien. Pauwels (2003) påpekar att vi borde ta dessa kampanjer på allvar men tyvärr sker språkplaneringen långsamt via regering.

Frank och Treichler (1989 se Mills 2008: 84–85) hävdar att det finns två sätt att stöda kvinnor språkligt, att använda antingen *genusneutral form*, såsom engelskans *police officer* i stället för *policeman* eller *icke-sexistisk användning*, vilket betyder att ordet

vanligen har samma ordstam men har modifierats med affix, såsom tyskans *Pilot* (manlig) och *Pilotin* (kvinnlig). I stället kallar Himanen (1990: 11) det första sättet för *neutralisering* och det andra *specificering*.

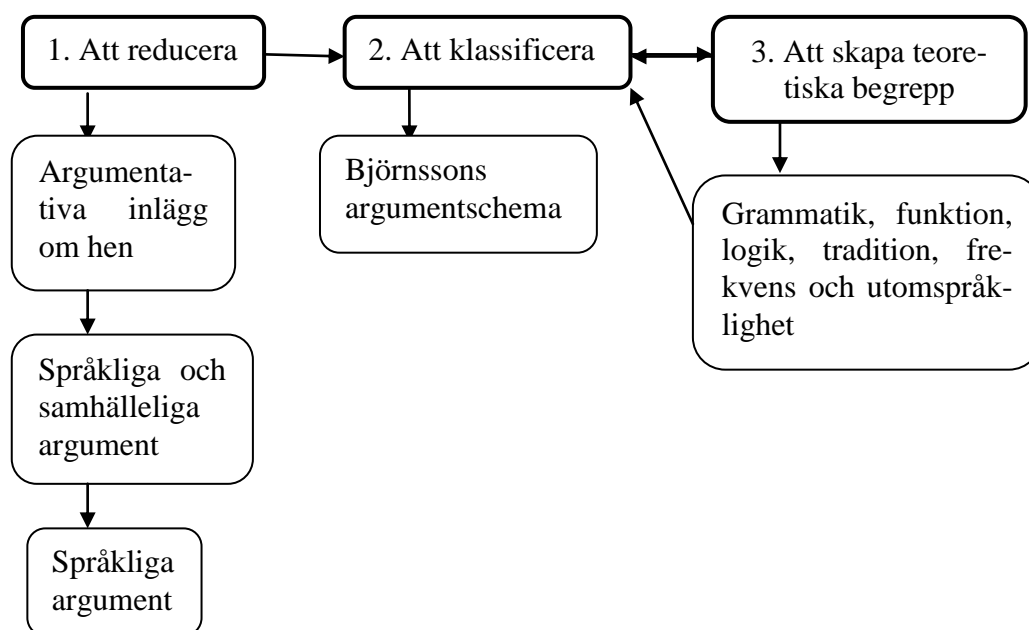
Däremot finns det också yrkesbeteckningar som i allmänhet anses vara könsbundna, såsom engelskans *doctor*, *president*, *sailor*, *professor* och ovanbemälda *policeman*. Om dessa ord används pronomenet *he* som anaforiskt pronomen medan de yrken som syftar till kvinnliga kön, t ex. *nurse*, *elementary*, *teacher*, *secretary*, *babysitter* och *housekeeper* får pronomenet *she*. I detta fall är det dock inte frågan om språkliga strukturer utan kulturella skäl, alltså bildning av rollmodeller. (Key 1975: 89)

4 METOD OCH MATERIAL

I denna avhandling undersöker jag debatter om det könsneutrala pronomenet *hen*: förespråkande (dvs. positiva), negativa och neutrala argument och som primär analysmetod använder jag kvalitativ argumentationsanalys.

Enligt Tuomi och Sarajärvi (2009: 91) grundar sig de flesta kvalitativa analysmetoder på innehållsanalys som fungerar inte bara som en avskild metod utan också som större ram till andra analysmetoder. Därmed kan även argumentationsanalys, som innehåller analys av skriven text, ses som hyponym till innehållsanalys. Med närmare tolkning kan jag tänka min metod vara materialbunden innehållsanalys som består av tre processer: 1. att reducera materialet 2. att klassificera materialet och 3. att skapa teoretiska begrepp (Miles och Huberman 1994 i Tuomi och Sarajärvi 2009: 108).

Figur 1 Materialbunden innehållsanalys och dess processer

Med tanke på denna modell har jag först genomsökt argumentativa inlägg i olika slags artiklar som handlar om pronomenet *hen*. Jag har *reducerat* material genom att utesluta sådana artiklar, där det inte finns tydliga argument, utan till exempel korta åsikter utan motiveringar eller några skildringar om *hen*. I början av materialinsamlingen samlade jag in olika typer av argument som jag senare delade i två huvudkategorier, språkliga

och samhällreliga. Tyvärr måste de samhällreliga argumenten uteslutas eftersom det var tillräckligt med språkliga argumenten (se figur 1). Min mening var att ta med sådana argument som innehåller ett tydligt påstående och motivering till påståendet. För att markera argument i texten har jag målat dem med olika färger, påståenden med rött färg och motiveringar med grönt färg. I några fall kan en påståendesats eller en motiverings-sats innehålla flera meningar. Min mening var att satserna inte blir lösryckta utan viss kontext kvarstår. Jag har utnyttjat bl.a. Kakkuri-Knuuttila & Heinlahtis (2006: 24) observationer av ord som ofta anses hänvisa till ett argument i texten, såsom *eftersom*, *för*, *därför att*. Samtidigt finns det några ord som anses avslöja ett påstående i texten. Sådana är t.ex. *därför*, *alltså*, *följaktligen*, *detta innebär att*, *om...så*. För det andra har jag förstås betraktat innehållet i de valda meningarna, alltså hurdana betydelser uppbyggs i texter (för närmare information om kategorisering, se avsnitt 5).

Björnsson et al. (2009: 12) anger att ett bra påstående, dvs. argument som har hög beviskraft, kräver *hållbarhet* (pätevyys) och *relevans* (asiaankuuluvuus, olennaisuus). Jag kommer inte att fokusera på arguments hållbarhet för jag anser att de inlägg som jag undersöker, är huvudsakligen genomfört av specialister t.ex. professorer, politiker, journalister osv. som är vana vid att argumentera väldigt mycket. Det viktigaste är att analysera och tolka argumentationernas innehåll och genom att ta reda på argumenttypen, kan man lättare utforma tesen för argumenten. Jag har utnyttjat Björnssons et al. (2009: 104–111) argumentschema där argument *klassificeras* enligt relevansen:

1. *Orsaksargument*, anger orsaken eller verkan av en företeelsens existens.
2. *Teckenargument*, anger tecken på det som argument ska visa.
3. *Exempelargument*, anger exempel på ett generellt förhållande.
4. *Auktoritetsargument*, en expert eller någon auktoritet har grundat tesen.
5. *Analogiargument*, gjorda jämförelser eller liknelser i ett sammanhang visar att det samma kan förväntas i ett annat sammanhang.
6. *Konsekvensargument*, att ge stöd genom att påbjuda eller förbjuda en handling utifrån om handlingens effekter, alltså konsekvenser är bra eller dåliga.
7. *Regelargument*, handlingen framför en regel som säger vad vi måste eller inte får göra.

Fördelen i Björnssons et. al. et. al. (2009) argumentschema är att den stöder diskuteringen om argumenten och deras relevans. Därtill hjälper argumentscheman att utforma tesen av påståendena och ge ett tydligt alternativ om hur argumenten kan ordnas. I tillägg till detta har jag delat in argumenten i positiva, negativa och neutrala. Jag har klassificerat språkliga argument vidare enligt teoretiska begrepp: *grammatik, funktion, logik, tradition, frekvens* och *utomspråklighet* för att få en noggrannare bild av deras mönster (se figur 1 och 2). Inspiration till *skapandet av teoretiska begrepp* detta fick jag av Wellanders (1974: 8) riktlinjer där han ställer sig frågor gällande språkreformer i kommittéspråket. Wellander (1974: 8) ifrågasätter bl.a. om den nya formen som ska upptas i språket är språkligt, logiskt, juridiskt och estetiskt.

Med hjälp av argumentationsanalys vill jag undersöka kritiskt hur människor både på individuell och samhällelig nivå ställer sig till denna lingvistiska företeelse som pronomenet hen representerar. Det finns flera alternativ hur argumentationsanalys kan genomföras men det som är gemensamt för alla argumentationsanalysmodeller, är att de börjar med att söka tesen i texten. Hellspong (2001: 110) påpekar att tesen kan variera från konstaterande till värderande eller föreskrivande enligt dess struktur. Eftersom mitt material består av argumentativa inlägg, ansåg jag att tesen handlar i allmänhet om det nya ordets framtid, alltså ska man acceptera och använda hen eller inte. Därför skulle det antas förekomma värderande teser. Min argumentationsanalys bygger på tesen, påståenden och motiveringar. Påståendena har jag försökt sammanfatta i en kort mening med hjälp av frågan: *Vad vill författaren att jag ska tro?* Ytterligare har jag använt hjälpfrågan: *Med vilka skäl vill författaren att jag ska tro det?* när jag har letat efter motiveringar till påståendet (Kakkuri-Knuuttila & Heinlahti 2006: 23).

Jag har utformat en tes (T) genom att söka skribenternas slutsatser eller andra formuleringar som indikerar tesen. Tesen hänvisas i texten med bokstaven T. *Påståendet* markeras med P, och när det är frågan om påståendets *motivering*, markeras det med bokstaven M.

4.1 Material

Tuomi och Sarajärvi (2009: 84) påpekar att man kan dela undersökningsmaterialet i två grupper: 1. privata dokument, t.ex. tal, brev och dagböcker och 2. masskommunikationsprodukter såsom. bio, radio och tv-programmen, samt tidningar och tidskrifter som jag har som primärt material. Jag undersöker inläggen i det finlandsvenska Hufvudstadsbladet och tre rikssvenska tidskrifter som är Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet och Språktidningen. Vad gäller lämpliga artiklar, har jag letat efter först och främst debatter dvs. argumentativa inlägg för eller emot pronomenet *hen* och sparat in dem i min USB-minne. Jag har hittat alltsammans 33 argument av 20 olika artiklar med fokus på temat. Som tabell 5 visar är artiklarna där argumenten fanns, skrivna under åren 2007 – 2013. På grund av mängden av argument har jag utelämnat några exempel från texten men tagit dem med i tabeller.

Tabell 5 Antal argument om *hen*-debatt under 2007-2013

	HBL	DN	SVD	Språktidningen
2007				3
2008				
2009				
2010				
2011				2
2012	9	3	6	6
2013	2		2	
Sammanlagt	11	3	8	11

Att välja fyra tidskrifter till närmare granskning var ett ganska lätt beslut. Den liberala *Dagens Nyheter* och den moderata *Svenska Dagbladet* är Sveriges största dagstidningar. Enligt DN:s webbsida vill de få folket läsa och tänka och därför använder de olika kanaler, såsom pappersform, webb och mobil för att nå människor.

”Vår utgångspunkt är att människor, oavsett social bakgrund, ska ha möjlighet att följa vad som händer i världen och kunna delta i debatten om viktiga samhällsfrågor”. (DN)

Även SvD har satsat på olika distributionsformer som ständigt uppdateras. Utöver de kanaler som behandlas ovan, påpekar de att papperstidningen kan också läsas på läsplatta i form av e-Svd, vilket bevisar ju att de har fingret på tidens puls.

Dessutom var Språktidningen ett naturligt val beträffande mitt forskningsämne. De har, som väntat, behandlat hen-debatt väldigt noggrant ur olika synvinklar, och med tanke på att avhandlingen representerar huvudsakligen en lingvistisk undersökning, intresserar de lingvistiska argumenten mig mest. Såsom Språktidningen skriver på deras webbsida:

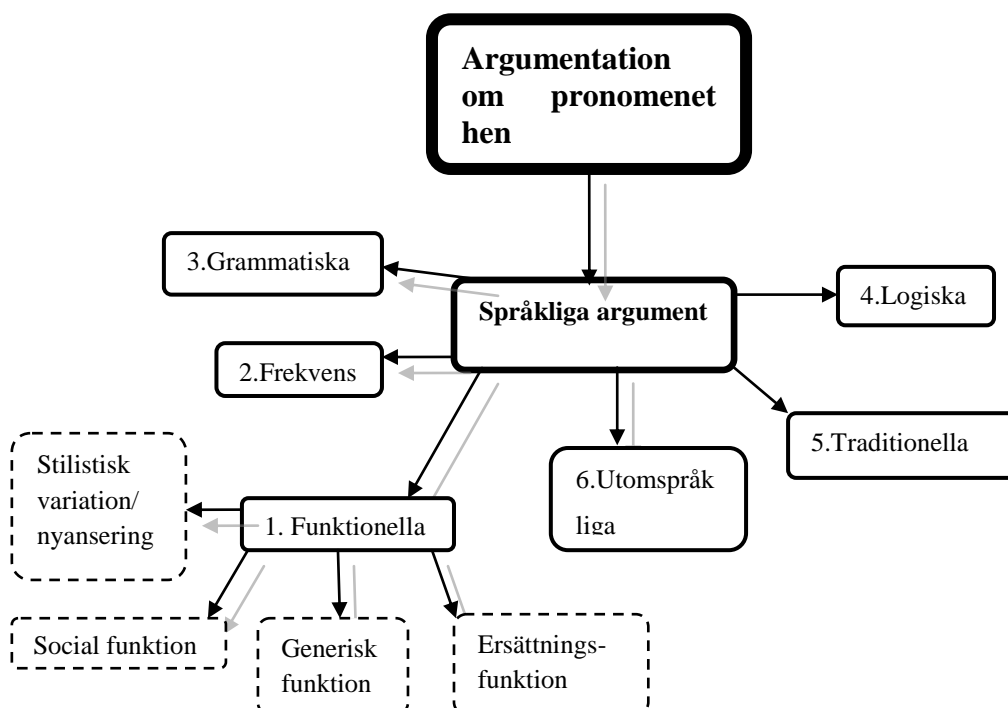
”Språktidningen skriver om allt som har med alla språk att göra”. (Språktidningen)

För att få ett finlandsvenskt perspektiv till debatten, valde jag också Finlands ledande dagstidning, Hufvudstadsbladet till mitt undersökningsmaterial. Det är intressant att se om argumentationer eller deras stil skiljer sig, och om finskans *hän* anknyter sig mer till den finlandsvenska hen-debatten. Jag antar att hen jämförs mer med finskans *hän* och det klagörs hur finska språket fungerar bra bara med ett personpronomen i tredje person singular. Därmed kan argument om hen vara mer förespråkande i den finlandsvenska tidningen. Dock är inte alla artiklar i Hbl skrivna från ett finlandssvenskt perspektiv för att de naturligtvis också följer svenska medier och kan referera svenska tidskrifter ganska mycket. Alla dessa fyra tidningar är lätt att få tag i både i webbform och i pappersform här i Jyväskylä.

5 ARGUMENTATION OM PRONOMENET HEN

I detta kapitel presenterar jag mitt undersökningsresultat, dvs. analys och tolkning av argumenten. Mitt syfte var att ta reda på hurdana inställningar det uppstår i finland-svenska och rikssvenska tidningsinlägg om det könsneutrala pronomenet *hen*. Figur 2 ger en helhetsbild av analysens struktur. Med tanke på olika inställningar har jag indelat argument också i positiva, neutrala och negativa och argumenten går framåt i denna ordning i varje kategori. För att förstå argumentets delar (tes, påstående och motivering), deras relationer och uppbyggnad, har jag använt Björnssons et. al. (2009: 103– 111) argumentscheman som modell och inspiration. Meningen är att läsaren får en omfattande och strukturerad bild av ett sätt att göra en argumentationsanalys.

Figur 2 Aspekter som har beaktats vid kategorisering av argumenten i materialet.

5.1. Språkliga argument

Med tanke på språkliga argument har jag skilt de från alla andra argument angående språkriktighetsfrågor (se kapitel 4) dvs. grammatiska problem och andra språkliga konstruktioner och regler som har väckt argumentation. Jag har indelat de språkliga argumenten i *funktionella, frekventa, grammatiska, logiska, traditionella och utomspråkliga*. Vid analysens gång märkte jag att de funktionella argumenten kan klassificeras vidare enligt olika användningsändamål så att jag har delat in de vidare i *ersättningsfunktion, stilistisk variation/ nyansering, generisk funktion och social funktion*. Argument står i tidordningen från de äldsta till de nyaste.

5.1.1 Funktionella argument

Enligt Niiniluoto (1983: 258) kan en handling som genomför en viss uppgift kallas för *funktionell*. Detta kan vidare uppdelas i *utpekande funktion* (på engelska: manifest function) när handlingen sker medvetet. *Latent funktion* betyder handlingens omedvetna del. Niiniluoto (1983: 261) konstaterar att funktion som ansluter sig till någon social produkt, sätt eller institution, betyder resultat som främjar anpassning i ett samfund eller i ett samhällssystem, dvs. har ett positivt intryck på samhället. Om funktionerna är omedvetna och oigenkännliga, dvs. dysfunktionala, har de ett negativt intryck på samhället. I mitt material är funktionell-språkliga argument bara positiva eller neutrala, så att de kan anses vara utvecklingsförslag för språket. Detta ger stöd åt Niiniluotos iakttagelse om det positiva intrycket på samhället.

5.1.2 Positiva funktionell-språkliga argument

Jag har kategoriserat de nedanstående funktionella argumenten till positiva eftersom 1. det inte finns några negationer mot pronomenet *hen* och 2. det används positiva och känslofulla adjektiv, såsom *utmärkt, briljant, praktisk* eller strukturer samt tempus för att beskriva hens funktionsduglighet. Sådana strukturer som *fungerar, fyller en funktion, behovet finns* skapar en positiv inställning till argumenten.

1. Ersättningsfunktion

Ordet *hen* kan användas som ersättningspronomen till formuleringen *han* eller *hon* samt vederbörande, såsom kapitel 3.2.7 visar. I båda exemplen nedan nämns ordet *ersättning* i motiveringssatser. Björnsson et. al.(2009: 109) påpekar att när man argumenterar i värdefrågor, är det ofta fråga om *auktoritetsargument* eller *analogiargument*. Å andra sidan, när tesen är på något sätt normativt, dvs. när den innehåller en handlingsuppmärkning, kan typen av argument vara antingen *konsekvensargument* eller *regelargument* (se kapitel 4).

T= Pronomenet *hen* borde tas i användning.

a) **P= Hen fungerar i formella texter.**

M= Den som upprättar ett avtal behöver inte upprepa ord som "kontraktsinnehavaren" eller "avtalsparten", om inte rättssäkerheten kräver det. Ordet "hen" blir ett utmärkt ersättningspronomen. (SvD 25.5.2012)

I argument a) ovan lyfts fram ett exempel för påståendet varför *hen* fungerar just i formella texter. Detta argument kan ses som *exempelargument* för att skribenten, som antagligen har mycket erfarenhet av formella texter, framför en motivering som exemplifierar tesen och påståenden. Skribenten vill ta ställning till att orden som *kontraktsinnehavaren* eller *avtalsparten* är på något sätt tunga konstruktioner med hög nivå av byråkrati. Detta kan väl jämföras med ordet vederbörande (se kapitel 3.2.4). Skribenten föreslår att ordet *hen* skulle ha en funktion som ett kortare ersättningspronomen i stället för långa byråkratiska konstruktioner. Genom att lyfta fram *hen* som *ett utmärkt ersättningspronomen*, och använda verbet *blir* i presens, understryker skribenten hens funktionalitet.

T= Pronomenet *hen* borde tas i användning.

b) **P= Hen fyller en funktion.**

M= Språkvetarna hittills haft ganska klumpiga ersättningar för dubbelformen "*han* eller *hon*", ersättningsord som *den* eller *vederbörande* är inga höjdare. (Hbl 19.9.2012)

Argument b) ovan driver nästan samma sak, men situationen berör inte längre bara byråkrati utan också bredare användning. Skribenten åberopar auktoritetens språkbruk genom att nämna språkvetarna, och således kan argumentet klassificeras till *auktoritetsar-*

gument. Auktoritetsargument får sin styrka när en expert eller en auktoritet har motiverat att något är sant (Björnsson et al. 2009: 107). Skribenten talar alltså för sina kollegor att pronomenet *hen* skulle vara ett bra ersättningspronomen i stället för *han eller hon, den* eller *vederbörande*. I argument a) fördöms vissa ersättningspronomen som byråkratiska, och i argument b) kritiseras därtill de mest ideala alternativ enligt Språknämnden (se kapitel 3.2.1 och 3.2.2.), *den* och *han eller hon*. Antagligen har skribenten och andra språkvetarna redan använt pronomenet *hen* och varit nöjda med resultatet, eftersom de andra alternativen anses vara klumpiga.

2. Stilistisk variation/ nyansering

Denna kategori representerar argument där andra könsneutrala uttryck förutom *hen* å ena sidan kritiserar, men i alla fall accepteras i språkbruket. Det framkommer förslag om att de alla variationer skulle kunna fungera i språkbruket och göra det mångsidigare och skapa nyansrikedom. Detta är dock ett vanligt fenomen med tanke på språkhistoriskt perspektiv: det uppstår nya ord eftersom språkbrukarna vill få stilistisk variation och differentiering i språket.

T= Pronomenet *hen* bör tas i användning.

c) **P**= ”Hen” är ett ord som dels har en alldeles unik funktion, dels kan användas på samma sätt som andra könsneutrala uttryck, i synnerhet ”den”, fast med extra ideologisk udd.

M= Den kombinationen erbjuder rika möjligheter till stilistisk variation och nyansering. Så på sätt och vis vore det synd om ”hen” normaliserades; då skulle vårt ordförråd bli en nyans fattigare. (SvD 28.5.2012)

Argument c) kan anses höra till konsekvensargument för att det argumenterar för en normativ tes dvs. en handlingsuppsmaning: *Pronomenet hen bör tas i användning*. I detta fall är konsekvensargumentets funktion att stöda tesen. Eftersom argumentet är positivt, kan det också kallas för proargument. Om det vore frågan om kontraargument, skulle handlingen fokusera på att förneka tesen. (Björnsson et al. 2009: 110.) Vad gäller argumentet ifråga syns en tydlig konsekvens i motiveringssatsen: *Den kombinationen erbjuder*

der rika möjligheter till stilistisk variation... vilket leder till att ...om hen normaliseras, då skulle vårt ordförråd bli en nyans fattigare.

Av påståendesats c) framgår det att skribenten betraktar pronomenet *hen* som synonym till andra könsneutrala uttryck genom att jämföra *hen* med *den*. Ändå anser skribenten att ordet *hen* innehåller i någon mån ideologiska drag, vilket gör ordet både speciellt och användbart. I detta fall vill skribenten påpeka att det finns en liten skillnad mellan *hen* och *den*. Förmodligen är det fråga om ordets syftning, dvs. att pronomenet *den* syftar i högre grad på saker, vilket leder till att människor objektifieras, såsom nästa argument (d) handlar om (se även kapitel 3.2.1.). Däremot uttrycker pronomenet *hen* genuset, alltså personifierar människor. Skribenten i argument c) motiverar vidare att pronomenet *hen* skulle på grund av dess ideologi, erbjuda variation i språkbruket och det känns att han eller hon till och med önskar att pronomenet *hen* skulle förbli som det är för tillfället – ett omtalat fenomen, vilket får sin styrka av människors inställningar.

T= Pronomenet *hen* bör tas i användning.

d) **P=** Det har funnits en lucka i språket, det är där behovet finns.

M= Att skriva *den* i stället för *han* eller *hon* är för personligt och gör att människor "förtingligas". (Hbl 19.9.2012)

Analogiargument, såsom argument d) representerar, grundar sig på att göra jämförelser eller liknelser för att visa att någonting liknande kan förväntas i en annan kontext. Skribenten lyfter fram ett exempel på en situation där man kunde tänkas likaväl vara frågan om *den* och *hen* i stället för *den* samt *han* eller *hon*. Skribenten påpekar å ena sidan att pronomenet *hen* syftar lika bra på människor som uttrycket *han* eller *hon* utan att personifiera dem, men å andra sidan framhäver att det inte har funnits något sådant ord i språkbruket som *hen*.

I argument d) framhäver skribenten att pronomenet *hen* skulle komplettera språkbruket "det är där behovet finns" medan av påståendesats c) får man en uppfattning att pronomenet redan finns i språkbruket "det vore synd om *hen* normaliserades..." men på något sätt som ett speciellt ord. I argument d) fördömer skribenten pronomenet *den* som

sämre alternativ än uttrycket *han eller* hon på grund av opersonlig ton. Enligt skribenten har det inte tidigare funnits något lika lämpligt ord i språkbruket som *hen*.

3. Generisk funktion

T= Pronomenet *hen* bör tas i användning.

e) **P**= **Hen är på väg att etablera sig i vardagsspråket**

M= **Det är särskilt praktiskt när man vill beskriva en person på ett neutralt sätt.** (SvD 7.4.2013)

Argument i frågan (e) kan ses som exempelargument enligt Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema, för det ger ett enskilt exempel av varför pronomenet *hen* är så bra och varför borde man använda det. Skribenten betonar att pronomenet skulle etablera sig just i vardagsspråket för att underlätta språkbruket genom att syfta på en person med en generisk referens, t.ex. *Vad gör en person allra först om hen vill börja banta?*

4. Social funktion

Detta argument är det sista argument av de positiva funktionell-språkliga argumenten och jag anser att skribenten tar ställning till de argument som han eller hon redan har läst. Skribenten har enligt tidigare argument samtyckt till och dragit slutsatsen att pronomenet *hen* faktiskt fyller en funktion och att det kommer att fortsätta kampen om att etablera sig till språkbruket. Detta betyder att *hens* framtid beror på människornas intresse och ställningstagandet dvs. har en social funktion.

T= Pronomenet *hen* bör tas i användning.

f) **P**= **Hen har därför en framtid.**

M= **Hen fyller en funktion och den livliga debatten leder till att hen får mer och mer uppmärksamhet.** (Hbl 8.4.2013)

Vad gäller Björnssons et. al. argumentationstyper (2009: 103–111), anser jag att i detta fall är det frågan om konsekvensargument. Skribenten vill poängtera att genom att debattera, får pronomenet *hen* uppmärksamhet och konsekvensen blir att *hen* stannar i språkbruket.

Tabell 6 Positiva funktionell-språkliga argument

Tid	Tidning	Typ	Påstående	Motivering
25.5.2012	SvD	Ersättningsfunktion	Hen fungerar i formella texter	Den som upprättar ett avtal behöver inte upprepa ord som "kontraktssinnehavaren" eller "avtalsparten", om inte rättssäkerheten kräver det. Ordet "hen" blir ett utmärkt ersättningspronomen
28.5.2012	SvD	Stilistisk variation/nyansering	"Hen" är ett ord som dels har en alldeles unik funktion, dels kan användas på samma sätt som andra könsneutrala uttryck, i synnerhet "den", fast med extra ideologisk udd.	Den kombinationen erbjuder rika möjligheter till stilistisk variation och nyansering. Så på sätt och vis vore det synd om "hen" normaliserades; då skulle vårt ordförråd bli en nyans fattigare
11.9.2012	Språkt.	Stilistisk variation/nyansering	Hen fyller en språklig funktion.	Hen är ett fiffigt och i många fall alldeles briljant litet ord- queer eller inte
19.9.2012	Hbl	Ersättningsfunktion	Hen fyller en funktion.	Språkvetarna hittills haft ganska klumpiga ersättningar för dubbelformen "han eller hon", ersättningsord som den eller vederbörande är inga höjdare.
19.9.2012	Hbl	Stilistisk variation/nyansering	Det har funnits en lucka i språket, det är där behovet finns.	Att skriva den i stället för han eller hon är för opersonligt och gör att människor "förtingligas".
7.10.2012	Hbl	Stilistisk variation/nyansering	Införandet av ett tredje, könlöst, pronomen inte betyder att vi måste begränsa oss till att använda bara det.	Det betyder alltså inte att vi skulle behöva hitta på nya ord för mamma och pappa, farmor och farfar, utan en ny möjlighet, att berika vårt språk.
7.4.2013	SvD	Generisk funktion	Hen är på väg att etablera sig i vardagspråket.	Det är särskilt praktiskt när man vill beskriva en person på ett neutralt sätt.
8.4.2013	Hbl	Social funktion	Hen har därför en framtid.	Hen fyller en funktion och den livliga debatten leder till att hen får mer och mer uppmärksamhet

5.1.3 Neutrala funktionellt-språkliga argument

De neutrala funktionellt-språkliga argumenten var något svåra att kategorisera, eftersom det å ena sidan förekommer känsliga ord, såsom *tilltalande* (a) och *konstlat* (b) men å andra sidan känns argumenten objektiva och normativa. Neutrala argument innehåller ändå inte så mycket värdeladdade ord, såsom t.ex. de positiva adjektiven som reflekterar positiv inställning, utan fokuserar sig mer på normativa konstruktioner. Innehållet i argumenten liknar de positiva argumenten så att de kan kategoriseras i samma funktionsgrupper som förut, fast de grupper som överses i detta kapitel, är bara två: *stilistisk variation* och *ersättningsfunktion*.

1. Stilistisk variation/ nyansering

Skribenten vill redan i påståendesats (a) klargöra att det finns en stilistisk skillnad mellan pronomenet *hen* och *den*, vilket framkallar variation mellan ord. Troligen skulle de flesta språkbrukare vara glada över ett nytt ord i vilket språk som helst om det skapade alternativ för språklig omväxling. Skribenten använder också ord som *erbjuder en tilltalande nyansrikedom* för att framhäva att han eller hon vill se språklig mångfald. I motiveringssatsen förklarar skribenten vad han eller hon menar med betydelskillnaden. Som sagt ovan (positiva argument c) menar skribenten att fast båda ord *hen* och *den* används som könsneutralt pronomen, innehåller *hen* en könsbunden syftning medan *den* är könlöst och därför skapar ett opersonligt intryck. Genom att använda konstruktion *vi kan använda* bygger skribenten en normativ ton till argument och ställer sig själv i auktoritetsposition. Detta argument kan anses vara exempelargument enligt Björnssons et al. (2009: 103–111) argumentschema eftersom det anges ett tydligt exempel av hur man ska använda respektive pronomen *hen* och *den*, och därmed exemplifierar tesen i fråga.

T= Hen kan användas men man måste beakta dess betydelse och kontext.

a)P= ”Hen” och ”den” betyder nämligen inte riktigt samma sak och erbjuder därmed en tilltalande nyansrikedom.

M= Vi kan använda ”hen” som könsneutralt pronomen när vi vill att det ska märkas – och ”den” när vi vill att det *inte* ska märkas. (SvD 28.5.2012)

2. Ersättningsfunktion

När det gäller pronomenet *hen* som ersättningsfunktion, anser skribenten i argument a) i positiv funktionell- språkliga argument att *hen* fungerar i formella texter. I argument b)

nedan bestämmer auktoriteter (*vi avgör*) när pronomenet *hen* är korrekt och de avslår användning av *hen* i rena nyhetstexter helt och hållet. Nyhetstexter kan ju anses vara formella och skribenten framhäver att pronomenet *hen* på något sätt kan förstöra textens innehåll. Skribenterna som representerar mediespråksgruppen till och med hänvisar till språkvårdarna och deras enhetliga riktlinje för att få mer auktoritet. Med tanke på Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema, är argumentet därför lätt att kategorisera till auktoritetsargument. De normativa råd som mediespråksgruppen ger, påminner Språkrådets rekommendationer (se kapitel 3.2.7) dvs. *hen* kan användas när anonymitet önskas, när personen i fråga vill bli kallad för *hen* eller när könet i frågan inte kommer fram. Ändå föredrar mediespråksgruppen omskrivningar av olika slag i stället för användning av *hen*.

T= *Hen* kan användas men man måste beakta dess betydelse och kontext.

b)P= Vi avgör om *hen* kan användas från fall till fall, men aldrig i rena nyhetstexter, läsaren ska inte uppleva ordet som störande, det får inte överskugga innehållet.

M= Mediespråksgruppen, som förenar språkvårdarna hos de mest tongivande nyhetsmedierna, rekommenderar att *hen* enbart används då skribenten inte vill ange kön, när en intervjuperson vill bli kallad *hen* eller när skribenten inte vet könet - men förordar omskrivningar. (SvD 25.12.2012)

Argument c) har en ytterst objektiv ton, för att skribenten berättar i vilken kontext pronomenet *hen* har använts och i vilken kontext det fungerar. Skribenten som själv antagligen är lärare, meddelar att studeranden har redan använt pronomenet ganska mycket (*det händer ofta*) i uppsatser när könet inte vill avslöjas. Skribenten framhäver att *hen* är ett neutralt pronomen med tanke på anonymisering. Genom att hänvisa till studenterna som kommunicerar genom uppsatser, blir argumentet kommunikativt. Med tanke på Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema, skulle argument d) väl å ena sidan kategoriseras som regelargument, för det innehåller en indirekt handling för att använda *hen* i en viss situation: *om man inte vill avslöja könet* → *Hen* är ett neutralt pronomen, men å andra sidan som exempelargument eftersom skribenten ger ett vardagligt och preciserande exempel på hur pronomenet *hen* fungerar i språkbruket (*studenterna använder *hen* i sina uppsatser...*). Detta argument väcker ett speciellt intresse för om pro-

nomenet hen redan används ofta i skriftliga produkter i skolan, kan det spridas väldigt snabbt även till annat språkbruk.

T= Hen kan användas men man måste beakta dess betydelse och kontext.

c) **P=** Hen är ett neutralt pronomen om man inte vill avslöja könet.

M= Det händer ofta att studenterna använder hen i sina uppsatser när de vill anonymisera den de intervjuat. (Hbl 8.4.2013)

Tabell 7 Språklig-funktionella argument som har neutrala inställningar till det könsneutrala pronomenet hen

Tid	Tidning	Påstående	Motivering
28.5.2012	SvD	”Hen” och ”den” betyder nämligen inte riktigt samma sak och erbjuder därmed en tilltalande nyansrikedom.	Vi kan använda ”hen” som könsneutralt pronomen när vi vill att det ska märkas – och ”den” när vi vill att det <i>inte</i> ska märkas.
19.9.2012	Hbl	Jag tycker det är konstlat. (Hen)	Samtidigt fyller det en viss funktion och så länge man inte missbrukar det kan man tänka sig ett hen.
25.12.2012	SvD	Vi avgör om hen kan användas från fall till fall, men aldrig i rena nyhetstexter. Läsaren ska inte uppleva ordet som störande. Det får inte överskugga innehållet .	Mediespråksgruppen, som förenar språkvårdarna hos de mest tongivande nyhetsmedierna, rekommenderar att hen enbart används då skribenten inte vill ange kön, när en intervjuperson vill bli kallad hen eller när skribenten inte vet könet - men förordar omskrivningar.
8.4.2013	Hbl	Hen är ett neutralt pronomen om man inte vill avslöja könet.	Det händer ofta att studenterna använder hen i sina uppsatser när de vill anonymisera den de intervjuat.

5.1.4 Argument enligt frekvens

I allmänhet betyder frekvens ”förekomsttätthet”, vilket kan demonstreras i tabeller. I mitt material utformas frekvensgruppen av antalet användare. Angående argument enligt frekvens, förekom det fyra neutrala och bara ett negativt argument.

5.1.5 Neutrala argument enligt frekvens

I argument (a) nedan vill skribenten på sätt och vis meddela att det finns en grupp människor, som skribenten delar in i homo-, bi- och transvärlden. Av denna grupp känner merparten till pronomenet hen och till och med använder det. I detta fall hör användningen antagligen till det andra användningsområdet, alltså när könet i frågan inte vill klargöras eller det inte behövs beteckna könet (se kapitel 3.2.7). Skribenten som antagligen även själv hör till homo-, bi- och transgruppen, vill möjligen belysa att transpersoner som inte upplever sig själva som varken man eller kvinna, kan använda ordet om sig själva, samt homo- eller bisexuella människor som eventuellt har haft det svårt att bli accepterade i den omgivande kultur, där heterosexualitet idealiseras, kan väl använda ordet om varandra. I motiveringssatsen framgår det att den här gruppen använder pronomenet både i tal- och skriftspråk, men huvudsakligen i tal. Såsom det framgår av motiveringssatsen (a), finns det speciella gemenskaper för de här minoriteterna där ordet framkommer. När Social media har blivit ännu vanligare kommunikationskanal är det lättare att få stöd från varandra genom att chatta eller tala t.ex. via Skype. Troligen vill skribenten påpeka att genom att använda ordet hen, blir kommunikation inom homo-, bi- och transvärlden inte bara enklare och snabbare utan de får också känna sig att ha en särskild identitet. Härmed får ordet en funktion inom en grupp av människor. Argument a) stämmer med exempelargument i Björnssons et. al. (2009: 103–111) argument-schema för att både påståendesats och motiveringssats exemplifierar tesen, alltså vem som redan använder pronomenet hen och var de använder det.

T= Framtiden av pronomenet hen beror på antalet användarna.

a)P= De flesta inom homo-, bi- och transvärlden är bekanta med ordet hen, och många använder det.

M= Främst i tal, men också i skrift, till exempel i nätgemenskaper på internet. (Språkt. 12/2007)

Att kategorisera argument b) i neutrala gruppen var inte lätt för att skribenten uttrycker sina känslor som inte verkar vara så neutrala. Jag anser att fast skribenten använder ordet *massan* för att syfta på antalet användarna och påpeka att de har olika åsikter, har skribenten en egen stark åsikt med i argument. I början av påståendesats anger skribenten att pronomenet *hen* inte kommer att ersätta pronomina *han* och *hon* i Sverige. Från annat håll, medger skribenten i slutet av påståendesatsen att *språket är en demokratisk inrättning*. Jag anser att påståendet i fråga är kontroversiellt för att i så fall har språkbrukare olika åsikter som skribenten inte kan veta eller bestämma i sitt argument. Genom att använda konstruktioner såsom *en demokratisk inrättning* och *det är massan som talar*, hänvisar skribenten till språkbrukare som bestämmer vad som kommer att hända med pronomenet *hen*. Skribenten verkar ha erfarenhet om språkbruket och språkliga fenomenen eftersom han eller hon vågar hävda att *hen* inte kommer att användas om våra närmaste, såsom familjemedlemmar, utan *i de övriga fallen*. Skribentens tidigare observationer om språkets dimensioner fungerar som stöd för argumenten. Således kategoriserar jag argument som teckenargument enligt Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema.

T= Framtiden av pronomenet *hen* beror på antalet användarna.

b)P= De som tror att man kan rasera könsordningen i samhället genom att byta pronomen kommer att bli besvikna, men språket är en demokratisk inrättning:

M= Det är massan som talar och massan kommer inte att gå med på att mamma, pappa, Kalle och Lisa blir ”*hen*”, däremot kan ”*hen*” bli accepterat i de övriga fallen och småningom vandra in i ordböckerna. (Hbl 9.10.2012)

Tabell 8 Frekvens-språkliga argument som har neutrala inställningar till det könsneutrala pronomenet *hen*

Tid	Tidning	Påstående	Motivering
12/2007	Språkt.	De flesta inom homo-, bi- och transvärlden är bekanta med ordet <i>hen</i> , och många använder det.	Främst i tal, men också i skrift, till exempel i nätgemenskaper på internet.
13.12.2011	Språkt.	Om femtio år kan vi ha ett fullt genomslag för <i>hen</i> , eller så använder alla den som neutralt	Jag tror att det beror på vad som händer med genusdebatten framöver.

		pronomen.	
29.2.2012	Språkt.	Hens framtid avgörs av användarna.	Det går inte att introducera ett komplement till han, hon och den ovanifrån. För att få fäste krävs det att hen faktiskt används.
9.10.2012	Hbl	De som tror att man kan radera könsordningen i samhället genom att byta pronomen kommer att bli besvikna, men språket är en demokratisk inrättning:	Det är massan som talar och massan kommer inte att gå med på att mamma, pappa, Kalle och Lisa blir "hen", däremot kan "hen" bli accepterat i de övriga fallen och småningom vandra in i ordböckerna.

5.1.6 Negativa argument enligt frekvens

Vad gäller argument a) nedan konstaterar skribenten i påståendesatsen (P) att *hen är problematisk*, vilket tydligt signalerar en negativ inställning. Angående motiveringssatsen (M) anger skribenten att ordet är fortfarande främmande (*obekant*) för många människor vilket kan förvirra läsarna i texterna. Det är oklart hur texternas innehåll skymmas, troligen är det fråga om att läsarna inte alls vet ordet hens mening. Skribenten använder uttrycken *för många*, vilket tyder på en mängd människor, alltså antalet. Eftersom frekvens anknyter till statistiken, skulle detta argument vara mer objektivt om det stod en tabell eller någon typ av precisering av antalet människor. Fast jag inte är intresserad av arguments hållbarhet, känns argument irrelevant pga. ordvalet. Med tanke på Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema är det enligt min mening fråga om konsekvensargument. Skribenten ger en handling som står emot ordet hen, dvs. att hen bör inte tas i användning eftersom konsekvensen är dålig (M). Tesen (T) i argument utformas tydligt från handlingen, dvs. eftersom hen är svårlöst för många människor borde det inte användas.

T= Pronomenet hen borde inte tas i användning.

a)**P=** *Hen är problematiskt.*

M= *Eftersom ordet för många alltså är obekant och därför riskerar att skymma innehållet i texterna.* (Språkt. 11.9.2012)

Tabell 9 Frekvens-språkliga argument emot det könsneutrala pronomenet *hen*

Tid	Tidning	Påstående	Motivering
11.9. 2012	Språkt.	<i>Hen är problematiskt</i>	Eftersom ordet för många alltfjämt är obekant och därför riskerar att skymma innehållet i texterna.

5.1.7 Grammatiska argument

Som tabell 10 visar förekom det bara ett grammatiskt argument i hela materialet. Orsaken kan vara att argumentation om språkets grammatik är i allmänhet svårt, eftersom grammatik är så stabil och auktoriserad del av språket, och den som argumenterar offentligt om grammatik som en enstaka människa, borde vara någon språkspecialist för att kunna övertyga publiken. Det var lätt att kategorisera argument som grammatiskt, för att skribenten förklarar ett grammatisk fenomenen som har skett för hundratals år sedan i svenska språket (se kapitel 2.2.1). Det verkar att skribenten har blivit förtrogen med svenska språkets historia.

5.1.8 Negativa grammatiska argument

I påståendesats (P) vill skribenten påpeka att svenskan inte bli mer könsbunden med pronomenet *hen* som det redan är. Språket har alltså utvecklats till att alla neutrala personbeteckningar inte genast hänvisar till män utan valet av *han* och *hon* händer med hjälp av semantiskt utrum (se kapitel 2.2.1.). Skribenten ger pronomenet *hen* en obetydlig roll när *han* eller *hon* konstaterar i motiveringssatsen (M) att det är frågan om *ett litet efterskalv* och jämför det med *den verkligt stora könsneutralisering* som ägde rum i svenska för flera hundra år sedan. Jag klassificerar detta argument till negativt argument för att skribenten uppenbarligen anser genom fraser, såsom *hen är långt ifrån det första initiativet..* och *tvärtom är det bara ett litet efterskalv*, att pronomenet *hen* inte övertygar honom/henne.

Efter att ha utformat tesen är det lättare att identifiera argumenttypen som orsaksargument enligt Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema för att tesen saknar en orsak. Påståendesatsen stödjer tesen med verkan att det inte är det första initiativet till

att göra svenskan mer könsobunden. Motiveringssatsen däremot ger en tydlig orsak till en företeelse som påståendesatsen driver genom att förklara konkret vad som hände i den första och stora könsneutraliseringen och att det verkligen behövdes ett utrum form som förenklade att tala om könsneutrala personbeteckningar.

T= Pronomenet hen kommer inte att göra svenskan mer könsobunden än det redan är.

a)**P**= Hen är långt ifrån det första initiativet till att göra svenskan mer könsobunden.

M= Tvärtom är det bara ett litet efterskalv jämfört med den omvälvning som inträffade för flera hundra år sedan – då den verkligt stora könsneutraliseringen av svenskan ägde rum: att de grammatiska genusen maskulinum och femininum till utrum gjorde svenskan mer könsneutral. Det blev lättare att tala om studenter, domare och läkare, utan att genast få förutfattade bilder av män. (Språkt. 6/2012)

Tabell 10 Språklig-grammatiska argument emot det könsneutrala pronomenet hen

Tid	Tidning	Påstående	Motivering
6/2012	Språktid.	Hen är långt ifrån det första initiativet till att göra svenskan mer könsobunden.	Tvärtom är det bara ett litet efterskalv jämfört med den omvälvning som inträffade för flera hundra år sedan – då den verkligt stora könsneutraliseringen av svenskan ägde rum: att de grammatiska genusen maskulinum och femininum till utrum gjorde svenskan mer könsneutral. Det blev lättare att tala om studenter, domare och läkare, utan att genast få förutfattade bilder av män.

5.1.9 Språkliga argument enligt logik

Att kategorisera argument enligt logik var enligt min mening mest problematiskt av alla grupper för att jag måste tänka hur argument verkar vara konsekventa. Kategorisering enligt logik bygger på skribenternas egna tankar om hen känns logisk i språkbruket eller inte.

5.1.10 Positiva språklig-logiska argument

Skribent i argument a) nedan verkar ställa sig mycket positivt till detta att det kommer nya variationer i språket. I påståendesatsen påpekar han eller hon att man inte förlorar pronomina han och hon fast man skulle använda pronomenet hen. I påståendesatsen anger skribenten att när det överförs nya element till språket, börjar vi tänka på språkbruket – som vi kanske ibland håller för självklarhet. Det är viktigt att skribenten påpekar att till och med enstaka ord kan betyda så mycket. Varje ord har en mening och när vi använder något visst ord, måste vi vara medvetna om dess betydelse för att uttrycka oss lyckad. Möjligen vill skribenten påpeka att genom att använda pronomenet hen, visar språkbrukaren att han eller hon förstår dess betydelse och kanske vill delta att göra förändringar inte bara i språkbruket men också i samhället (för att se över hens betydelse, se avsnitt 3.2.7.). Argument a) bygger på en handling som ger stöd till varför det är logiskt att använda hen. Därför har jag klassificerat argumenten som konsekvensargument enligt Björnssons et. al. (2009: 103–111) för att handlingens konsekvenser (att använda något nytt ord får oss tänka betydelserna i språkbruket) är bra.

T= Pronomenet hen verkar vara ett logiskt ord i språket idag.

a)P= Att använda hen är inte att ta bort hon och han. Det är att lägga till hen: att ge tre möjligheter istället för två.

M= Att föra in ett nytt element som får oss att tänka till i vårt språkbruk ger möjlighet till medvetenhet och förändring som sträcker sig bortom enstaka ord. (SvD 20.1.2012)

Följande argument b) nedan verkade vara lättare att kategorisera som logiskt argument, för att det finns en tydlig tanke där som skribenten driver. Skribentens positiva inställning till pronomenet hen framkommer i påståendesatsen där han eller hon lovordar pronomenet som smart, praktiskt och enkelt. I detta argument finns motivering till varför pronomenet hen faktiskt är så smart, dock ganska litet. Men när det analyseras vidare, tillägger skribenten i motiveringssatsen att uttrycket han eller hon har känt opraktiskt och jobbigt för hela sitt liv. Med dessa ord anser jag att skribenten betraktar det första användningsområdet av hen som ideal, dvs. att ersätta det besvärliga uttrycket han eller hon mot hen (se kapitel 3.2.7). Det skulle vara intressant att veta, om skribenten har riktigt tänkt att pronomenet hen är så smart, innan han eller hon fick veta om hens ex-

istens, eller är det bara nyhetens behag som attraherar. Några människor kan ju lockas av nya fenomenen och de vill visa att de tänker modernt, fast de kanske inte vet tillräckligt om ämnet. Jag har kategoriserat detta argument som analogiargument enligt Björns-sons et. al. (2009: 103–111) argumentschema för att skribenten har gjort jämförelser mellan pronomenet *hen* och pronomina *han* eller *hon*. I detta sammanhang betyder detta alltså att när det har förekommit ett nytt, smart och enkelt pronomenet kan man börja undvika de opraktiska och jobbiga uttrycken.

T= Pronomenet *hen* verkar vara ett logiskt ord i språket idag.

b)P= När det gäller *hen* har jag tänkt ”Det där är så smart, det skulle jag vilja använda” och ett väldigt praktiskt sätt att förenkla språket.

M= Jag läste upp ett svar där det stod ”han eller hon”, och jag har alltid, i hela mitt liv, tyckt att det är opraktiskt och jobbigt att säga det. (SvD 13.2.2013)

Tabell 11 Språklig-logiska argument för det könsneutrala pronomenet *hen*

Tid	Tidning	Påstående	Motivering
20.1. 2012	SvD	Att använda <i>hen</i> är inte att ta bort <i>hon</i> och <i>han</i> . Det är att lägga till <i>hen</i> : att ge tre möjligheter istället för två.	Att föra in ett nytt element som får oss att tänka till i vårt språkbruk ger möjlighet till medvetenhet och förändring som sträcker sig bortom enstaka ord.
13.2. 2013	SvD	När det gäller <i>hen</i> har jag tänkt ”Det där är så smart, det skulle jag vilja använda” och ett väldigt praktiskt sätt att förenkla språket.	Jag läste upp ett svar där det stod ”han eller hon”, och jag har alltid, i hela mitt liv, tyckt att det är opraktiskt och jobbigt att säga det.

5.1.11 Neutrala språklig-logiska argument

Nästa skribents (argument a nedan) inställning verkar vara på något sätt konservativ för att *han* eller *hon* påpekar att pronomina *den* och *det* syftar till saker, inte personer. Dock har skribenten rätt att uttrycka sin åsikt och såsom Språknämnden påpekar har det ideala pronomenet *den* precis det problem (se avsnitt 3.2.1). Fast skribenten verkar uppskatta mänskligheten och själv avskyr för användning av *den* som ett könsneutralt pronomen,

påpekar han eller hon att det finns ju nackdelar också angående pronomenet *hen*. I motiveringssatsen tillägger skribenten att könet inom pronomenet *hen* är vag, dvs. det vacklar mellan obestämt och bestämt, men även mellan obeständigt och beständigt. Skribenten verkar ha en ganska logisk tanke bakom argumenten, han eller hon vill eventuellt påminna att de båda formerna har nackdelar men även fördelar, fast de alla inte nämns här. Jag anser att meningen är att personen måste själv överväga vilket ord passar i kontexten. Detta argument innehåller också jämförelser mellan pronomina *den* och *det*, och pronomenet *hen*. Därmed skulle jag kategorisera argumentet som analogiargument enligt Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema.

T= Man måste tänka på ordens betydelse och kontext.

a)**P=** Det känns förnedrande att kalla en person för *den* eller *det*.

M= för *det* säger man bara om saker. Dessutom innebär ordet *hen* ett erkännande av att könet inte alltid är bestämt eller beständigt. (Språkt. 12/2007)

Påståendesats i argument b) reflekterar logiskt tänkande för att skribenten har en neutral men målmedveten och rationell inställning till användning av könsneutralt pronomen. Skribenten verkar betona att det är *var* och *ens* sak, vilket pronomen de vill använda i situationen ifråga. Detta betyder att man måste förstå kontexten och vilket ord som passar i *det*. I motiveringssatsen tar skribenten ställning till att det inte behövs specificera alla språkliga termer som finns, dvs. om någon har en bror och en syster, kan man väl säga bara syskonen, alltså generalisera. Skribenten påpekar att människor har glömt hur generalisering ibland kan förenkla språket. Om vi tänker på nuvarande familjer, som numera kan bestå mer av två mammor eller pappor, är det enkelt att säga bara föräldrar. Sen, om man måste börja specificera, kan det bli komplicerande, åtminstone för ett barn att förklara familjen med lämpliga termer. I detta argument finns det en normativ ton, dvs. att skribenten vill råda människor att tänka sitt eget språkbruk. Dessutom vill han eller hon påminna att språkbrukets mening inte är att försöka detaljera till punkten så att språket blir kanske tungt och klumpigt, utan ibland är det bättre att generalisera. Således kategoriserar jag detta argument som regelargument med tanke på Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema.

T= Man måste tänka på ordens betydelse och kontext.

b)P= **Var och en gör helt enkelt som den vill i just den givna situationen.**

M= Ofta hyllas språk på basis av sin förment stora uttryckspotential, och i allmänhet handlar det om hur många distinktioner språket gör i något visst avseende. Men alltför ofta glöms det bort att det finns skäl att vara tacksam för en viss grad av språklig generalisering. (SvD 16.3.2012)

Såsom skribent i argument b) ovan, tänker skribent i påståendesats c) nedan också rationellt. Han eller hon betonar att vara tydlig och begriplig är viktigare än regler. Skribenten förklarar i motiveringssatsen att det inte är bra att använda pronomenet hen i nyhetstext för att det kan förvirra läsare. Det kan vara möjligt att för en del läsare är ordet fortfarande obekant eller fast de skulle ha hört om det, de inte nödvändigt vet dess betydelse. Dessutom är nyhetstext en av de mest formella genrer där det är viktigt att vara tydlig och objektiv. Skribenten påpekar vidare att om personen som intervjuas vill själv använda ordet hen, kan det väl användas, såsom Språknämnden också anger (se kapitel 3.2.7). I detta argument skiljs tydligt tesen som skribenten driver, alltså att det är viktigt att förstå kontexten och ordets (hens) betydelse. Jag anser att argument ifråga representerar regelargument enligt Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema eftersom skribenten vill ge råd hur man ska agera för att vara objektiv med pronomenet hen. Samtidigt verkar skribenten vara ganska solidarisk angående pronomenet hen, för att han eller hon tänker vad som är bästa för mottagare.

T= Man måste tänka på ordens betydelse och kontext.

c)P= **Jag tycker att tydlighet och begriplighet är det absolut viktigaste, inte regler.**

M= Om användandet av hen i en nyhetstext sker på bekostnad av förståelsen är det inte bra för våra läsare. Men om någon person vi intervjuar använder ordet hen så ändrar vi naturligtvis inte det. (DN 15.9.2012)

Tabell 12 Språklig-logiska argument som har neutrala inställningar till det könsneutrala pronomenet hen

Tid	Tidning	Påstående	Motivering
12/2007	Språkt.	Det känns förnedrande att kalla en person för den eller det.	För det säger man bara om saker. Dessutom innebär ordet hen ett erkännande av att könet inte

			alltid är bestämt eller beständigt.
16.3. 2012	SvD	Var och en gör helt enkelt som den vill i just den givna situationen.	Ofta hyllas språk på basis av sin förment stora uttryckspotential, och i allmänhet handlar det om hur många distinktioner språket gör i något visst avseende. Men alltför ofta glöms det bort att det finns skäl att vara tacksam för en viss grad av språklig generalisering.
15.9. 2012	DN	Jag tycker att tydlighet och begriplighet är det absolut viktigaste, inte regler.	Om användandet av hen i en nyhetstext sker på bekostnad av förståelsen är det inte bra för våra läsare. Men om någon person vi intervjuar använder ordet hen så ändrar vi naturligtvis inte det.

5.1.12 Traditionella argument

När det gäller traditionella argumenten anser jag att de består av åsikter av traditioner som har föreställts som fungerande och stabila. Som sagt, är pronomen sådana ord som nästan aldrig förändras och om det en gång händer, kan det orsaka starka känslor hos människor som uppskattar regelmässighet och gamla vanor. Således är det normalt att de traditionella argumenten om pronomenet hen är antingen negativa eller neutrala.

5.1.13 Negativa traditionella argument

I påståendesats a) dömer skribenten genast konsekvenser, vad som händer när vilka som helst pronomina används. Skribenten konstaterar att det ofrånkomligen kommer att finnas konflikter. Såsom han eller hon fortsätter i motiveringssatsen innehåller personliga pronomen olika drag och vilket pronomen man än väljer att använda, berättar det om språkbrukarens världsbild, perspektiv, litterära avsikter och genuspolitik. Det är ju sant att utan personliga pronomen kunde vi inte tilltala eller beskriva våra medmänniskor. Samtidigt skulle vår förhållande till andra människor stanna objektivt. Om det däremot används, t.ex. pronomenet vi, avslöjas det någon slags samhörighet mellan språkbruka-

ren och någon annan person. Angående pronomenet *vi*, verkar bekantskapen mellan de två eller flera personer mer närstående än vad det skulle kunna vara om man sade *jag och han/hon/de*. Detta argument är ett tydligt exempel av konsekvensargument (Björnsson et. al.2009: 103–111). Påståendesatsen avslöjar att konsekvenserna blir dåliga och motiveringssatsen ger stöd genom att förklara handlingens effekter, m.a.o. skribenten vill säkert påpeka att såsom alla pronomen, innehåller ordet *hen* också många drag. Det viktigaste är just den könsneutrala effekten, dvs. anonymiteten som man måste ta hänsyn till, speciellt när man talar med någon person som man ser framför sig. Om man tänker på att använda pronomenet *hen*, alltså kvinnan eller mannen blir plötsligt syftat till könsneutral person kan hon eller han uppleva det sårande. Därför anser jag att tesen i argumenten är, såsom det står där nedan, pronomenet *hen* kan användas på eget ansvar.

T= Pronomenet *hen* kan användas på eget ansvar.

a)**P=** **Konflikterna blir oundvikliga.**

M= De till synes obetydliga personliga pronomenen är alltså förgiftade. De avslöjar världsbild, perspektiv och till och med författarens litterära avsikter. Lägg därtill en dos genuspolitik, som i *hen*. (Språkt. 6/2012)

Skribenten i argument b) uppger att pronomenet *hen* skapar förvirring hos människor. Trots allt vädjar skribent till föregående konflikt som har pågått någon gång tidigare i språket, dvs. ska man *dua* eller *nia* personen som man möter för första gången. Skribenten demonstrerar problemet i motiveringssatsen genom att fråga om Kalle ska kallas *han* eller *hen* samt om en person kan bli ”*hennas*” på samma sätt när man *duar* eller *niar*. Detta är en väldigt intressant aspekt när man tänker på ordet *hen* och dess böjningsformer. Såsom det framkommer i kapitel 3.2.7. har Språkrådet funderat på *hens* objektiv- och genitivform men det finns inte något om den möjliga form, att *henna* någon. Eventuellt skulle man associera till *hennatatuering* eller *hårfärg*. Med tanke på Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema kan detta argument kategoriseras som exempelargument. Skribenten anger en händelse som exemplifierar tesen, alltså det har varit lika problematisk med *du* och *ni* så att ordet *hen* skulle kunna blanda tredje person singularis helt och hållet.

T= Pronomenet *hen* borde inte användas.

b)P= Hen kan skapa ”krängel” av samma slag som du och ni en gång gjorde.

M=Vad ska jag kalla Kalle – är han han eller hen? Eller ”får jag lov att hen:na dig?”
(DN 15.9.2012)

I påståendesats c) har skribent en stark åsikt att det inte skulle komma på tanken att använda pronomenet hen. Trots skribentens negativa inställning, preciserar han eller hon ändå att det finns en liten chans för användning om någon särskilt ber det. I motiveringssatsen hävdar skribenten att de nya ord som dyker upp i svenskan är på något sätt slang eller dialekt, ”ord i periferin”, som sagt. Det verkar att han eller hon är en konservativ person som kämpar för skriftspråk eller svenska standardspråk som är officiellt i hela landet. Skribenten motiverar vidare att pronomina han och hon är centrala element i språket, dvs. att det inte kan tänkas något som ersätter dem. Jag anser att detta argument skulle kunna definieras som orsaksargument enligt Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema, för att det anges en tydlig orsak till tesen, varför pronomenet hen borde inte användas. Skribenten hejar för traditioner och stabilitet angående språkbruket, men jag anser också att han eller hon bryr sig inte heller om de transpersoner som känner sig själva könsneutrala. Det verkar att samtidigt när skribenten bedömer nya ord som ord i periferin, han eller hon också betraktar de människor som använder dem, som mindervärdiga.

T= Pronomenet hen borde inte användas.

c)P= Jag kommer inte att använda hen. Om ingen uttryckligen ber mig om det skulle jag inte komma på tanken.

M= De nya ord som tillförs svenskan i allmänhet är ”ord i periferin”. Inte centrala byggstenar som han och hon. (DN 15.9.2012)

Tabell 13 Språklig-traditionella argument emot det könsneutrala pronomenet hen.

Tid	Tidning	Påstående	Motivering
6/2012	Språkt.	Konflikterna blir oundvikliga.	De till synes obetydliga personliga pronomenen är alltså förgiftade. De avslöjar världsbild, perspektiv och till och med författarens litterära avsikter. Lägg därtill en dos

			genuspolitik, som i hen.
11.9. 2012	Språkt.	Hen får många läsare att tappa fokus i läsningen.	Hen alltså är så nytt och ovant. Pronomen är däremot en ordklass som sällan ser särskilt mycket action.
15.9. 2012	DN	Hen kan skapa ”krångel” av samma slag som du och ni en gång gjorde.	Vad ska jag kalla Kalle – är han han eller hen? Eller ”får jag lov att hen:na dig?”
15.9. 2012	DN	Jag kommer inte att använda hen. Om ingen uttryckligen ber mig om det skulle jag inte komma på tanken.	De nya ord som tillförs svenskan i allmänhet är ”ord i periferin”. Inte centrala byggstenar som han och hon.

5.1.14 Neutrala traditionella argument

I argument a) nedan hänvisar skribenten också till traditionen, alltså att pronomina inte brukar ändras. I detta fall är det frågan om ett neutralt argument för att skribenten inte tar ställning om pronomenet är nyttig eller inte, utan gör en prediktion av framtida bruket. Såsom det förekommer i föregående, negativa traditionella argument (b), framhäver också skribenten här nedan att pronomina har så stabila strukturer att de sällan brukar förändras. Jag anser att detta argument skulle kunna kategoriseras som orsaksargument enligt Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema. Motiveringssatsen ger en tydlig orsak till en företeelse som påståendet för och det är lätt att utforma tesen som skribenten driver. Han eller hon tror att pronomenet hen inte kommer att få fotfäste i språket i framtiden.

T= Troligtvis kommer pronomenet hen inte att stanna i språket.

a)**P**= Det inte är troligt att ordet hen kommer att få spridning

M= Eftersom strukturerna för pronomen är stabila och svåra att förändra. (Språkt. 12/2007)

Till skillnad från argument a) ovan, har argument b) nedan en välvilligare ton fast de båda argument är neutrala. I påståendesats b) anser skribenten att pronomenet *hen* redan har lanserats som ett könsneutralt pronomen. Fast skribenten dels motiverar personliga pronomenens stabilitet på samma sätt som skribenten i motiveringssats a) ovan, påpekar han eller hon också att det ändå är möjligt att förändringarna sker. Det är värt att notera att argument b) nedan har publicerats fyra år senare än argument a) så att pronomenet *hen* har hunnit få mycket spridning. De båda argument har kommit ut i Språktidningen där språket spelar den viktigaste roll och därför känns det naturligt att det har förekommit så många traditionella argument just i denna tidning. Detta argument var besvärligt att kategorisera enligt Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema men eftersom skribenten nämner att hittills har genomslaget varit begränsat, han eller hon säkert har något *tecken* på varför påståendet är möjligt. Skribenten har troligtvis läst igenom olika artiklar under åren 2007-2011 då användning av pronomenet *hen* har varit det flitigaste. Han eller hon har dragit slutsatser genom de tecknen att *hen* har lanserats som ett könsneutralt pronomen. Fast skribenten förklarar objektivt hurdana fasta drag pronomina brukar ha, motiverar han eller hon ändå att nu har det börjat hända saker och ting angående pronomenet *hen* och därför kategoriserar jag argument som teckenargument.

T= Fast personliga pronomen brukar vara stabila, är det inte uteslutet att förändringar sker.

b)P= *Hen* har lanserats som ett könsneutralt pronomen

M= Personliga pronomen närmast tycks vara språkets motsvarighet till *urberget*. Det är en stabil ordklass där få förändringar äger rum. Hittills har genomslaget varit begränsat. Men kanske är det dags nu. (Språkt. 13.12.2011)

Tabell 14 Språklig-traditionella argument som har neutrala inställningar till det könsneutrala pronomenet *hen*

Tid	Tidning	Påstående	Motivering
12/2007	Språkt.	Det inte är troligt att ordet <i>hen</i> kommer att få spridning.	Eftersom strukturerna för pronomen är stabila och svåra att förändra.

13.12.2011	Språkt.	Hen har lanserats som ett könsneutralt pronomen.	Personliga pronomen närmast tycks vara språkets motsvarighet till urberget. Det är en stabil ordklass där få förändringar äger rum. Hittills har genomslaget varit begränsat. Men kanske är det dags nu.
------------	---------	--	--

5.1.15 Utomspråkliga argument

Eftersom svenskan är det andra officiella språket i Finland, var det naturligt att ta med en finlandssvensk tidning i undersökningen. Alla tre följande argument är från tidningen Hufvudstadsbladet och såsom jag nämnde i mina forskningsfrågor, jag vill ta reda på om de svenska och finlandssvenska inställningarna till pronomenet *hen* skiljer på något sätt.

5.1.16 Positiva utomspråkliga argument

I argument a) har skribenten ett jämförande grepp på saken. Skribenten börjar argument med en retorisk fråga, *varför kan inte hen användas i Sverige?* I motiveringssatsen svarar skribenten på frågan genom att konstatera att man klarar sig med den enda könsneutrala formen, *hän*, i Finland. Samtidigt gör skribenten en liknelse mellan språket och samhällen i Finland och Sverige, dvs. enligt skribenten är de två samhällena väldigt nära varandra så att samma vanor kan tänkas väl fungera i båda länderna. Man vet inte om skribenten har svenska eller finska som modersmål, eller kanske är han eller hon tvåspråkig. Men jag anser att skribenten har blivit van vid det finska språket så att han eller hon vågar föreslå pronomenet *hen* så rakt. Det är ändå värd att notera, att det inte framgår om skribenten menar pronomenet *hen* som enda pronomen i svenska språket eller vid sidan om pronomina *han* och *hon*. Med tanke på Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema skulle jag kategorisera argumentet som analogiargument. Skribenten alltså gör en liknelse från finskans könsneutrala form för att visa att detsamma kan för-

väntas i svenskan. Enligt skribenten finns det skäl att tro att en liknande sak fungerar i båda länderna.

T= Pronomenet hen kan användas för att det finns bevis att den könsneutrala formen fungerar någon annanstans.

a)**P=** Varför kan inte hen användas i Sverige?

M= Om man i finskan klara sig med enbart hän. (Hbl 31.3.2012)

I argument b) nedan har skribenten likadana åsikter som skribenten i argument a) ovan, dvs. skribenten har betraktat det finska pronomenet hän som fungerande och har ingenting emot det motsvarande svenska könsneutrala pronomenet hen. Till skillnad från argument a) har skribenten i argument b) motiverat hur han eller hon skulle förvänta att pronomenet hen fungerar i svenska språket. Alltså i motiveringssatsen förekommer det att ordet hen skulle kunna komplettera vid sidan av pronomina han och hon, eller ersätta dem. I motiveringssatsen klargör skribenten att han eller hon bor delvis i Finland men också någon annanstans, antagligen i Sverige. Det verkar alltså att skribenten har vant sig vid pronomenet hän i Finland så bra att tanken om pronomenet hen inte stör honom/henne eller omvälva livet. Såsom i argument b) ovan, har skribenten säkert jämfört svenskan och finskan och dragit slutsatser att den könsneutrala formen fungerar. Såsom argument a) skulle argument b) också kunna kategoriseras som analogiargument angående Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema.

T= Pronomenet hen kan användas för att det finns bevis att den könsneutrala formen fungerar någon annanstans.

b)**P=** Förslaget känns inte särskilt omstörtande.

M= För mig som bor delvis i Finland och hör det finska ordet ”hän” varje dag, hen skulle kunna komplettera, eller enligt vissa ersätta, orden ”hon” och ”han”. (Hbl 7.10.2012)

I argument c) påstår skribenten att fast det används det könsneutrala pronomenet hän i Finland, är det inte en direkt garanti av helt jämställda samhället. Ändå motiverar skribenten att debatten kring ordet kan leda till några åtgärder. Skribenten vill kanske påminna att det är inte bara ett ord som kan förändra saker utan det krävs till exempel

samhällsdiskussioner kring ordet, så att det kan förbindas med en större kontext. Argumentet skulle kunna kategoriseras som konsekvensargument beträffande Björnssons et. al. (2009: 103–111) argumentschema. I motiveringssatsen ger skribenten stöd till påståenden genom att påbjuda en handling: *diskussionen om ordet kan leda något* (här: könsmässig frihet) *framåt*. Effekten hos motiveringssatsen är bra, så att helhetsbilden av inställningen verkar positivt.

T= Den könsneutrala formen garanterar inte revolution av jämställdhet men diskussionen om ordet kan främja saken.

c)P= Att finskan har ordet ”hän” har inte direkt lett till någon revolution av könsmässig frihet.

M=Men diskussionen om ordet kan i bästa fall leda något framåt. (Hbl 7.10.2012)

Tabell 15 Utomspråkliga argument för det könsneutrala pronomenet hen

Tid	Tidning	Påstående	Motivering
31.3.2012	Hbl	Varför kan inte hen användas i Sverige?	Om man i finskan klara sig med enbart hän
7.10.2012	Hbl	Förslaget känns inte särskilt omstörtande.	För mig som bor delvis i Finland och hör det finska ordet ”hän” varje dag, hen skulle kunna komplettera, eller enligt vissa ersätta, orden ”hon” och ”han”.
7.10.2012	Hbl	Att finskan har ordet ”hän” har inte direkt lett till någon revolution av könsmässig frihet.	Men diskussionen om ordet kan i bästa fall leda något framåt.
15.11.2012	Hbl	I finska språket har hen alltid funnits.	Hän on jo täällä! Tiden har förklarat att han kan vara hän lika bra som hon kan vara hän. Hänestä se on oikeudenmukaista.

Som tabell 15 visar, förekom det 4 utomspråkliga argumenten som alla är positiva. Alla argumenten är skrivna år 2012 då diskussionen om pronomenet hen hade ordentligt kommit i gång. Det, att människor är ivriga att delta i diskussionen också i Finland, betyder att språket (såsom svenska här) har en viktig utomspråklig funktion. Det är en viktig signal om jämställdhet och människors lika värde.

6 DISKUSSION

I detta kapitel sammanfattas resultaten med hjälp av de två forskningsfrågor som jag ställde i inledningen, alltså 1. Hur ställer man sig till *hen* i finlandssvenska och rikssvenska tidningsinlägg (6.1) och 2. Skiljer sig svenska och finlandssvenska argument om detta? (6.2) Även om materialet bestod av tre rikssvenska tidningar och bara en finlandssvensk tidning, är det ändå möjligt att jämföra argumenten med varandra. I kapitel 6.3 kommer jag kort sammanfatta lingvisternas åsikter om det könsneutrala pronomenet och belysa nuläget.

6.1 Inställningar till pronomenet *hen*

Efter att ha analyserat argumenten visade inställningar till pronomenet *hen*, enligt mina förväntningar, vara mest positiva och neutrala än negativa. Som man kan se i tabell 16, i hela materialet fanns det mest positiva argument (14) sen neutrala argument (13) och minst negativa argument (6). Detta betyder att sammanlagt 42% av alla argument är positiva så att nästan hälften av inställningarna kan ses som välvilliga med tanke på att acceptera pronomenet *hen*. Det fanns inte en stor skillnad mellan positiva och neutrala argument för att totalt 39% visade sig vara neutrala. Detta var intressant för att andelen var ganska stor och med tanke på inställningar verkar det att människorna inte har kunnat bestämma om pronomenet *hen* är bra eller icke. Negativa argument var totalt 18%.

Tabell 16 Antalet positiva, neutrala och negativa argument i de rikssvenska tidningarna och i den finlandssvenska tidningen

	Positiva	%	Neutrala	%	Negativa	%
Rikssvenska tidningar (DN, SvD, Språktidningen)	6	18	10	30	6	18
Finlandssvensk tidning HBL	8	24	3	9	0	0
Sammanlagt	14	42	13	39	6	18

De människor vars inställningar till hen var positiva kan anses som liberala och moderna. De är beredda att utveckla språket trots att det nya ordet väcker så starka känslor. De betonar att ordet fyller en funktion och därför fungerar i språket. Förespråkarna vill också meddela att ordet är bara ett alternativ till och har också andra betydelser som bara ett ställningstagande till könsroller. För det första syftar det till människor utan att inte förtingligas dem. För det andra är det ett praktiskt, litet ord som förenklar texternas struktur och skapar nyansrikedom i språket.

Vad gäller neutrala inställningar fanns det totalt 9 rikssvenska argumenten och 4 finlandsvenska argumenten i materialet. Fördelningen känns å ena sidan logiskt om man tänker på att svenskarna vill hålla sig hellre neutralt till ett ämne vilket kan leda till en stor språklig förändring. Å andra sidan verkar de neutrala argumenten tala om människors betänksamhet, dvs. att olika alternativ ska övervägas – objektivt eller inte så objektivt, såsom mitt material har bevisat. De finlandsvenska neutrala inställningarna beror troligen på samma saker och att man vill argumentera diplomatiskt och normativt som om att hjälpa betrakta fenomenet ur ett utomspråkligt perspektiv.

Såsom det framkommer i tabell 16 fanns det 6 negativa rikssvenska argument i materialet medan det förekom inga negativa finlandsvenska argument. Detta förklarar tydligt att i Finland har man vant sig vid det könsneutrala pronomenet och ser inga nackdelar med svenskans alternativ heller. De negativa rikssvenska argumenten relaterade människors värden och världsbilden och förvarandet av standardspråket, dvs. nationalspråket. En klar tendens i de negativa argumenten var att det blandar könsrollerna, skapar konflikter och är obekant.

6.2 Iakttagelser om diskussionen i Sverige och i Finland

I tabell 17 visas antalet argumenten enligt olika kategorier. Funktionella argument var alltså den största kategorin pga. underkategorierna för att andelen var 36% av alla.

Tabell 17 Antalet argumenten i olika språkliga kategorier

Språkliga kategorier	Positiva		Ne-utrala		Negativa	
	n	%	n	%		%
Funktion	8 (4hbl)	24%	4 (2hbl)	12%	0	0%
Frekvens	0	0%	4 (2hbl)	12%	1	3%
Grammatik	0	0%	0	0%	1	3%
Logik	2	6%	3	9%	0	0%
Tradition	0	0%	2	6%	4	12%
Utomspråk- lighet	4 (1hbl)	12%	0	0%	0	0%
Sammanlagt	14	42%	13	39%	6	18%

De *funktionella* argumenten fokuserade alltså på att ge grunder till vad det nya ordets funktion är. I de båda länderna föreslogs det hen som ersättningspronomen till klumpiga uttrycken. I den riksvenska tidningen gällde förslaget bara formella texter medan i finlandsvenska tidningen speglades användningen genom språkvetarna och därigenom bredare användning. Den andra funktionen var att pronomenet hen kan fungera som ett alternativ till andra könsneutrala uttrycken. Dessutom ansågs pronomenet hen vara väldigt praktiskt när man behöver syfta till en person på ett generiskt sätt.

I de båda länderna framkom det också att det krävs en stor människohop att ändra saker, såsom språket (*frekvens*). Antalet användarna väddjades genom att nämn en obestämd mängd människor som ska bestämma vad som kommer att hända med pronomenet hen.

Traditionella argument om pronomenet hen speglades människors konservativa världsbild och värden. Att de alla traditionella argument var riksvenska kan anses anknyta till nationalismen. I stort sett ville språket besvaras som det är för att undvika konflikter. Även *grammatiken* lyftes fram och huvudtanken var alltså att den stora könsneutraliseringen redan har hänt i svenska språket så att det inte längre kan ske något radikalt.

Alla de *utomspråkliga* argumenten var publicerade i Hbl och det verkade att man är förberedd att anamma pronomenet *hen* i svenska språket. Det viktigaste grund antagligen var att alla de skribenterna har varit mer eller mindre i kontakt med finska språket och vant sig vid det könsneutrala, fast inte helt jämställa samhället i Finland. Det verkade ändå att en del av skribenterna vill ta ställning till jämställdhet och att människor är likvärdiga trots landsgränserna. Detta var den enda märkbara skillnaden jag upptäckte när jag jämförde de rikssvenska och finlandssvenska argumenten. De rikssvenska argumenten fokuserade sig alltså mer om grammatik och strukturer än jämställdheten. Dock måste jag påpeka att mitt material omfattade bara språkliga argumenten så att med bredare materialsamlingen skulle man kunna upptäcka flera märkbara skillnader. Jag vill också påpeka att jag har kategoriserat argumenten språkligt enligt mina egna uppfattningar och tolkningar så att någon annan forskare skulle kunna fatta olika beslut vid analyskedet.

Även en liten utveckling syns i diskussionen om man fäster uppmärksamhet på tidens gång. I början av debatten har fokuset legat på ordets överlevnad medan senare har det börjats för det mesta överse ordets för- och nackdelar. Som tabell 14 visar har skribenten antagit att ordet *hen* knappast får spridning eftersom pronominas strukturer är så svårt att förändra. Senare år 2011 framförde en skribent att pronomenet *hen* ju kan slå igenom språkbruket som ett neutralt pronomen (se tabell 8). Precis samtidigt konstaterades det också att *hen* redan har lanserats som ett könsneutralt pronomen (se tabell 14). Året 2012 var alltså det flitigaste gällande debatten och då ledde diskussionen mer till att bedöma och söka funktionen till ordet. År 2013 däremot nämndes det hur och i vilka kontexter ordet redan används. Dessutom var ordets befestning väldigt säkert.

6.3 Lingvisternas åsikter och nuläget

Fast debatten kring ordet *hen* har lugnat sig på något sätt har utvecklingsgången kring ordet fortsatt. År 2012 verkade pronomenet *den* anses som ideal könsneutral pronomen i svenskan. Då var Språknämndes inställning till pronomenet *hen* väldigt normativ för att det betonades ords användningsområden och påmindes att användningen av *hen* om en person måste klargöras i början. (se kapitel 3.2.1 och 3.2.7) Det har hänt mycket sedan

dess och pga. medier har pronomenet fått tillräckligt med uppmärksamhet. Hen har syns regelbundet i olika kontexter, mestadels i social media men även i olika traditionella texttyper. Svensson (2014) uppger att det är svensk press där ordet hen har dykt upp mest för att t.o.m. femton svenska dagstidningar använder ordet varje dag. Enligt Svensson (2014) används pronomenet hen i allmänhet om intervjuade människor som själva har velat bli omtalade som hen. Därtill brukar ännu flera reportrar använda ordet hen t.ex. när det är frågan om en kriminell vars kön är obekant eller om det dyker upp någon källa vars identitet inte får avslöjas.

Året 2014 har varit tid för ordets befästningsprocess. Institutet för språk och folkminnen (2014) konstaterar att ”det könsneutrala pronomenet *hen* används i dag alltmer i stället för *han eller hon*”. I Myndigheternas skrivregler (2014: 67) som är en samling skrivregler för svensk förvaltning, finns *hen* också som ett alternativ bland andra för att undvika uttrycket *han eller hon* som en könsneutral syftning. Milles (2013: 135) anger att det fanns fem olika omständigheter som införde hen- initiativet: ordets språkliga egenskaper, de centrala aktörer som drev frågan, det svenska politiska landskapet, språkvårdens inställning och den mediala uppmärksamheten. Genom medier spreds också de sexualpolitiska diskussioner om pronomenet som hbtq-kretsar, dvs. homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner redan i början av 2000- talet hade startat. (Milles 2013: 108)

Hällström-Reijonen (2014) påpekar att ordet hen även har nått Norge. Det har förekommit också en annan form, *hin*, men enligt norska Språkrådet har *hin* redan en annan funktion i norskan så att hen är ordet som prefereras. Även i danskan har det nyligen föreslagits nya könsneutrala formen såsom *hen*, *høn*, *huan*, *hyn* och *hæn* men har inte ännu fått någon status i danska språket (jämför med kapitel 3.1).

Slutet av juli 2014 kan ses som en milstolpe med tanke på ordets utvecklingsgång. Då bekräftade huvudredaktören för Svenska Akademiens Ordlista, Sven-Göran Malmgren, i Sveriges radio att hen kommer att finnas i den nya upplagan av Svenska akademins ordlista i april 2015. Malmgren (2014) påpekar att beslutet inte var enkelt för att det tog ett par år innan ordet var mogen till ordlistan; det väntades att ordet fyller en funktion och står i bruket. Lena Lind Palicki (2014) som är språkvårdare och hen-ansvarig på Språkrådet konstaterar att fast ordet får en vedertagen status i SAOL kommer det fortfa-

rande finnas motstånd, speciellt bland äldre människor och bland lantsortsbor, men även en del språkbrukare kommer inte att använda ordet. Lind Palicki (2014) framhäver att troligen det inte finns ett ord i historien som har väckt så kontroversiella känslor. Tiden visar om det än händer något radikalt kring ordet men nu när det har dykt upp formella regler och olika råd om hur ordet hen ska användas, vilar ansvaret i stort sett på användarna.

7 AVSLUTNING

När jag började med avhandlingen 2012 var debatten om det könsneutrala pronomenet *hen* som hetast och det fanns inte mycket tidigare forskning om det könsneutrala pronomenet *hen*. Med tiden har ämnet undersöks något, särskilt med fokuset på användning av pronomenet i olika kontexter men jag vågar påstå att ordet inte än så länge har tappat intresset hos människor. Avsikten med denna studie var att ta reda på hurdana inställningar det könsneutrala pronomenet *hen* har väckt hos rikssvenska och finlandssvenska människor och jämföra om deras inställningar skiljer sig på något sätt. Ytterligare ville jag veta lingvisternas åsikter om ordet.

Såsom Språknämnden (2005: 74) konstaterade, bör man välja mellan grammatiskt genus (utrum och neutrum) och kön (han och hon). Dessutom har ordet genus fått nya definitioner genom sociala och kulturella perspektiv och anses som en egenskap (se kapitel 2.1). Dessa betydelser är enligt Språknämnden (2005: 74) och Ohlsson (2007: 144–145) könsroll och socialt kön (se kapitel 2.1 & 3). Problemet underlättas inte i nuvarande samhället där jämställdheten mellan olika könsidentiteter betonas. Dock är det rättvist att de som hör till en så kallad tredje kön, såsom transsexuella och transvestita människor får samma rätter. Men problemet uppstår inte bara på politisk nivå såsom vi har fått se. Det verkar att det biologiska könet som man föds till betyder inte längre så mycket utan det är socialt kön som tilldelar oss i en viss könsroll.

Mitt undersökningsmaterial bestod sammanlagt av 33 argumenten av tre rikssvenska tidningar och en finlandssvensk tidning. Alla de tidningsinläggen varav argumenten har samlats är publicerade under åren 2007-2013. Metod för undersökningen var en kvalitativ innehållsanalys i form av en argumentationsanalys. Det finns flera sätt att utföra en argumentationsanalys och jag hade också svårigheter att välja min slutliga modell för analysen. Slutligen valde jag att skapa teoretiska begreppen som underkategorier för språkliga argumenten och analysera innehållet med hjälp av Björnssons argument-schema. Jag måste konstatera att metoden lyckades för att jag fick mycket information precis om innehållet av argumenten. Dock måste jag påpeka att genomförandet av analysen har skett enligt mina egna uppfattningar, alltså subjektivt, och en annan forskare

skulle kunna klassificera argument på ett annat sätt och få ett annat resultat. Det var ändå givande och mycket lärorikt att undersöka ämnet, nämligen genus, som verkar mycket problematiskt t.o.m. enligt lingvister.

Resultaten visade vara hypotesenliga, dvs. att inställningar till det könsneutrala pronomenet *hen*, var övervägande positiva, nämligen 42 % av argumenten visade sig vara jakande. Med hänsyn till att det är mer eller mindre frågan om ett nyord som till råga på allt hör till det mest oföränderliga ordklassen, verkar mottagandet väldigt välvilligt. Dock fanns det en hel del neutrala inställningar, totalt 39 %. Med tanke på argumentering om nyordet, är det helt förståeligt att en del människor tar mer objektivt ställning till saken. Dock kan även de neutrala argumenten innehålla t.ex. några normativa uppmaningar och åtgärder såsom i mitt material har förevisat. Vad gäller negativa inställningar fanns det bara 18 % av alla argument. Beaktansvärd var att alla de nekande argumenten var rikssvenska. Den mest signifikant skillnad mellan argumenten var att i finlandsvenska argumenten, betonades jämställdhet kring ordet *hen*, medan de rikssvenska argumenten fokuserade sig mer på grammatik och strukturer.

Det finns mycket att undersöka inom *hen*-fältet. Milles (2013) påpekar att *hen*-debatten inte bara skrevs i Sverige och i Finland utan också i Frankrike, i Baltiska länder och t.o.m. i Asien. Således finns det potential att undersöka ämnet vidare, t.ex. ur internationell synvinkel. Dock är användning av pronomenet *hen* i sig fortfarande ett aktuellt och givande ämne och dess bredare undersökning skulle ge nyttiga och intressanta resultaten. T.ex. användning av *hen* skulle vara intressant att undersöka även i talspråk. Då borde man kanske resa till Sverige eller till ett svenskspråkigt område i Finland och spela in vardagliga diskussioner.

”Efter en hel del bollande hit och dit fastnade vi till slut för *bedrägliga begrepp*, eftersom den väl fångar komplexiteten i begreppen *kön* och *genus*”. (Andersson 2000: 5)

LITTERATUR

Andersson, G. & Jansson K. 2000. *Bedrägliga begrepp: kön och genus i humanistisk forskning*. Uppsala: Uppsala universitet, historiska institutionen.

Andersson, E. 1979. *Balansen mellan grammatiskt och semantiskt genus i svenskan*. Folkmålstudier 26. Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi.

Björkman, A. 2012. "Hen" föreslogs av språkforskare redan 1994 – i SvD. <http://blog.svd.se/kultur/2012/03/08/%E2%80%9Dhen%E2%80%9D-foreslogs-av-sprakforskare-redan-1994-%E2%80%93-i-svd/> (Hämtad 13.4.2014)

Björnsson, G. & Kihlbom, U. & Ullholm, A. 2009. *Argumentationsanalys: färdigheter för kritiskt tänkande*. Stockholm, Natur & Kultur.

Dahl, Ö. 2013. *Ännu ett svenskt pronomen i farozonen*. Språktidningen. 3/2013, s. 54.

Davidsson, H. 1990. *Han hon den. Genusutvecklingen i svenskan under nysvensk tid*. Lund: Lund University Press.

Frank, F. & Treichler, P. 1989. *Language Gender and Professional Writing*. New York, MLA.

Grahn, I-L. 2007. *Den har mer förnuft än känsla*. I: Språkvård 2007/1, s. 13-18.

Grönblad, F. 12/2007. *Hen kan fylla språklig lucka*. <http://spraktidningen.se/artiklar/2007/11/hen-kan-fylla-spraklig-lucka> (Hämtad 16.1.2014)

Hallberg, M. 1992. *Kunskap om kön*. En studie av feministisk vetenskapsteori. Göteborg.

Hellspong, L. 2001. *Metoder för brukstextanalys*. Studentlitteratur. Lund.

Himanen, R. 1990. *Kvinnliga ombudsmän och manliga sjuksköterskor*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.

Hällström- Reijonen, af C. 2014. Hen i norskan. I: Institutet för de inhemska språken. http://www.kotus.fi/sv/om_institutet/aktuellt/hen_i_norskan.11982.news (Hämtad: 21.12.2014)

Kakkuri-Knuuttila, M-L. & Heinlahti, K. 2006. Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia. Tammer-Paino. Tampere.

Key, M.R. 1975. *Male/female language*. The Scarecrow Press, Inc. Metuchen, N.J.

Laakso, J. 1991. *Uralilaiset kansat*. Juva: WSOY.

Lampén, E. 2011. (1926). *Kielipakinoita*. Faksimil. Helsinki: Lasipalatsi.

Ledin, P. & Lyngfelt, B. 2013. Olika *hen*-syn. Om bruket av *hen* i bloggar, tidningstexter och studentuppsatser. <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:747824/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad: 10.12.2014)

Lind Palicki, L. 2014. *Hen med i nya ordlistan*. Sveriges radio. P3 Nyheter. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1646&artikel=5924812> (Hämtad 20.12.2014)

Lindén, C. & Milles, U. 1995. *Feministisk bruksanvisning*. Stockholm: Norstedt

Lindgren, B. 2007. *Språkvården och könsneutral referens*. I: Gunnarsson, B-L. & Enzenberg, S. & Ohlsson, M. *Språk och kön i nutida och historiskt perspektiv*. Den sjätte nordiska konferensen om språk och kön, Uppsala 6-7 oktober 2007. Uppsala: Uppsala universitet.

Lundqvist, J. 24.1.2012. kl.13.36. *Varför jag skrev en barnbok om "hen" – och inte om pojkar och flickor.* <http://debatt.svt.se/2012/01/24/varfor-jag-skrev-en-barnbok-om-hen-och-inte-om-pojkar-och-flickor/> (Hämtad: 16.1.2014)

Malmgren, S-G. 2014. *Hen med i nya ordlistan.* Sveriges radio. P3 Nyheter. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1646&artikel=5924812> (Hämtad 20.12.2014)

Miles, M. & Huberman, M. 1994. *Qualitative data analysis.* SAGE Publications.

Milles, K. 2013. *En öppning i en sluten ordklass?* http://www.academia.edu/5950057/En_%C3%B6ppning_i_en_sluten_ordklass_Den_nya_anv%C3%A4ndningen_av_pronomenet_hen (Hämtad 10.12.2014)

Mills, S. 2008. *Language and sexism.* United States of America. Cambridge University Press.

Nationalencyklopedin. 2013. <http://www.ne.se/> (Hämtad 12.3.2013)

Niiniluoto, I. 1983. *Tieteellinen päättely ja selittäminen.* Helsinki: Otava.

Nuoranne, O. 2012. *Harharetki kieleen.* www.kotus.fi/index.phtml?5545_m=9643&s=3285 (Hämtad: 28.02.2013)

Nuoranne, O. 3/2012. *Hen on heistä kaikkein kaunein.* <http://arkisto.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=13&aid=2522> (Hämtad: 3.3.2013)

Ohlsson, M. 2007. *Sociolingvistik: Språk och genus.* Stockholm: Liber AB.

Pauwels, A. 2003. *Linguistic sexism and feminist linguistic activism.* I: Holmes, J. & Mayerhoff, M. *The handbook of language and gender.* Oxford: Blackwell.

Rieke, R. D. & Sillars, M. O. & Peterson, T. R. 2012. *Argumentation and critical decision making*. 8th ed. Upper Saddle River, N.J.: Pearson.

Scott, J. 1988. *Gender and the politics of history*. New York: Columbia University Press.

Språkhjälpen Sverige. 2012. <http://www.sprakhjalpen.fi/> (Hämtad: 17.11.2012)

Språkrådet. 2014. *Myndigheternas skrivregler*. S.67. Åttonde upplagan. Stockholm. <http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.41318b851483519095290e/1411629869129/Mynd-skrivreg2014-1.pdf> (Hämtad 20.12.2014)

Språkrådet. 2012. <http://www.sprakradet.se/13119> (Hämtad: 18.4.2013)

Språkrådet. 2013a. <http://www.sprakradet.se/12729> (Hämtad: 18.4.2013)

Språkrådet. 2013b. <http://www.sprakradet.se/16336> (Hämtad: 13.5.2013)

Svenska språknämnden. 2005. *Språkriktighetsboken*. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Svensson, A. 2014. Det största som hänt svenska pronomen på 400 år. <http://www.dn.se/kultur-noje/spraket/det-storsta-som-hant-svenska-pronomen-pa-400-ar/> (Hämtad 20.12.2014)

Tegnér, E. 1962. *Om genus i svenskan*. Tredje upplagan. Stockholm: Svenska Akademin.

Teleman, U. 1987. *Grammatik på villovägar*. Skrifter utgivna av Svenska språknämnden. Arlöv: Berlings.

Thorell, O. 1982. *Svensk grammatik*. Norstedts tryckeri, Stockholm.

Thurén, B-M. 2003. Genusforskning. Frågor, villkor och utmaningar. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.

Västerdal, I. 2012. *Då slog klockan för ordens kön.* <http://spraktidningen.se/artiklar/2012/05/da-slog-klockan-ordens-kon>. (Hämtad: 17.1.2013)

Wellander, E. 1974. Kommitté svenska. Rosenlundstryckeriet, Stockholm.

West C. & Zimmermann D.H. 1987. *Gender and society*. Sage Publications, Inc.